Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie
Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

77 Bantam / Banten

77	[Anoniem / Anonymous, na/after 1774 : Kaart / Van het Eiland / Groot Java / met alle Verdeelingen [...]. Map / Of the Island of Java Major / with all its Divisions [...].
78-83	J.A. du Bois en J. Flikkenschild, 1813 : Kaart. / van het meest gecultiveerde en gepopuleerde gedeelte van de / Residentie Bantam [...]. Map. / of the most cultivated and populated part of the / Residency of Bantam [...].
84	Joris Joostensz Laerle, 1601-1603 : Aldus vertoont hem de baeye alsmen voor de stadt Bantam opde reede light [...]. Thus the bay presents itself when seen from the roads off the city of Bantam [...].
84	Dirk van Lier, 1659 : [Grondteekening van de stad Bantam]. [Plan of the city of Bantam].
85	Johannes Vingboons, 1660-1670 : [Plattegrond van de stad Bantam]. [Plan of the city of Bantam].
86	Johannes Vingboons, 1660-1670 : De Stadt Bantam. The City of Bantam.
87	Naar / After Wouter Schouten, ca./c. 1675 : De Stadt Bantam. The City of Bantam.
88-89	Anoniem / Anonymous, ca./c. 1682 : [Kaart van een gedeelte van de kust bij Bantam]. [Map of a part of the coast near Bantam].
90	Pieter Gijsbert Noodt, 1722 : Plan / van de Forten / tot / Bantam. Plan / of the Forts / at / Bantam.
90	Anoniem / Anonymous, 1790 : Het Fort Speelwijk. Fort Speelwijk.
91	Laurent Lusson, 1780 : [Plattegrond van de stad Bantam met de forten]. [Plan of the city of Bantam and its forts].
91	Anoniem / Anonymous, 1790 : Fort de Diamant. Fort Diamant.
92	Jan Brandes, 1779 : Het IJland Java uit de Bogt van Anjer te zien. De Bogt van Anjer alwaar wij geankerd waaren 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 Jan. 1779. The Island of Java as seen from the Bay of Anjer. The Bay of Anjer where we were anchored 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 January 1779.
92	K.F. Busscher, 1805-1810 : [1] De Sutphen Eilanden. [2] Het Noorder Eiland en de Wilsons Baai. [3] De Meeuwen Baai. [1] The Zutphen Islands. [2] The Noorder Island and Wilson's Bay. [3] The Meeuwen Bay.

II JAVA EN MADOERA / JAVA AND MADURA

Atlas Maior
nationaalarchief
Universiteit Utrecht
Faculteit Geowetenschappen
KNAG

Bantam / Banten

(Deel I/Vol. I, *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam*, pag./pp. 246-247).

Het sultanaat Bantam of Banten, tot de feitelijke onderwerping in 1682-1684 de voornaamste handelsconcurrent en geduchte politiek tegenstander van de Compagnie op Java, is onder de bewaard gebleven VOC-cartografie slechts dun vertegenwoordigd. Uit de compagniesperiode resteert bijvoorbeeld geen enkele overzichtskaart van dit rijk, evenmin als gedetailleerde topografische kaarten van delen ervan. Typerend in dit verband is het feit dat Isaak de Graaf omstreeks 1700 voor zijn plattegrond van de stad Bantam nog teruggreep op een origineel dat toen vermoedelijk al zo'n 70 jaar oud was en hier, in twee latere versies van Johannes Vingboons, is gereproduceerd op de bladen 85-86. Het op dit blad afgebeelde overzicht van het sultanaat betreft een uitsnede uit de fraaie *Kaart van het Eiland Groot Java met alle Verdeelingen*, nu in het bezit van de Bibliothèque nationale de France, die de staatkundige verhoudingen op Java omstreeks 1775 weergeeft. Met betrekking tot Bantam is daarin al de grenswijziging van 1774 verwerkt, bij welke Bantam toen een strook gebied westelijk van de oude grensrivier Tjisadane moest afstaan aan Batavia; zie ook bij Batavia de desbetreffende detailkaart uit 1778 op blad 213. De eerste topografische kaart van Bantam werd pas vervaardigd tijdens het Engelse tussenbestuur, nadat het sultanaat in 1813 door Raffles was opgeheven en de residentie Bantam was ingesteld. Deze kartering werd uitgevoerd onder leiding van twee Nederlandse landmeters in Engelse dienst, de kapitein der genie J.A. du Bois en de eerste luitenant der artillerie J. Flikkenschild, beiden opgeleid aan de Marine School te Semarang. Hun resulterende kaart in zes bladen, die overigens alleen 'het meest gecultiveerde en meest gepopuleerde gedeelte' van de nieuwe residentie omvat, is hierna als eerste gereproduceerd op de bladen 78 t/m 83; zie ook de kaart van Daendels op de bladen 36-37. De overige kaarten en plattegronden in het hoofdstuk over Bantam in deze atlas, op de bladen 84 t/m 92, omvatten naast de genoemde vroege plattegronden van Vingboons onder meer enkele achttiende-eeuwse stadsplans en plattegronden van de forten Diamant en Speelwijk en een bijzondere weergave in kaart van de landing van de compagniestroepen tijdens de oorlog van 1682-1684.

The Sultanate of Bantam or Banten, until its subjugation in 1682-1684 the greatest commercial rival and doughty political opponent of the Comapny in Java, is represented only sparingly in the surviving examples of VOC cartography. For instance, from the Company period there is not a single general map of this realm, just as there are no detailed topographical maps of any parts of it. Characteristic of this dearth is the fact that around 1700 Isaak de Graaf had to resort to using an original which was then already around seventy years old for his town plan of the city of Bantam. It is reproduced here in two later versions by Johannes Vingboons on sheets 85-86. The overview of the Sultanate shown on this sheet is a section of the very fine *Kaart van het Eiland Groot Java met alle Verdeelingen* (Map of the Island Java Major with all its political Divisions), now in the possession of the *Bibliothèque nationale de France*, which shows the political relations in Java around 1775. The 1774 border changes with Bantam, which involved Bantam ceding an area of land west of the old border, the River Cisadane, to Batavia, have already been included; see also under Batavia the corresponding detail map dating from 1778 on sheet 213. The first topographical map of Bantam was made only during the English Interregnum, after the Sultanate had been abolished by Raffles in 1813 and the Residency of Bantam had been created in its place. This mapping was carried out under the direction of two Dutch surveyors in English service, Captain Engineering Corps J.A. du Bois and First Lieutenant Artillery J. Flikkenschild, both of whom had trained at the *Marine School* in Semarang. The six-leaf map they produced, which covers only 'the most cultivated and most densely populated area' of the new Residency, is reproduced here for the first time on sheets 78 to 83. Besides the early town plans by Vingboons already mentioned, the other maps and plans reproduced in the chapter about Bantam in this atlas, on sheets 84 to 92, include several eighteenth-century plans of the city of Bantam and of Forts *Diamant* and *Speelwijk* and an exceptional map showing the landing in Bantam of the Company's troops during the war of 1682 to 1684.

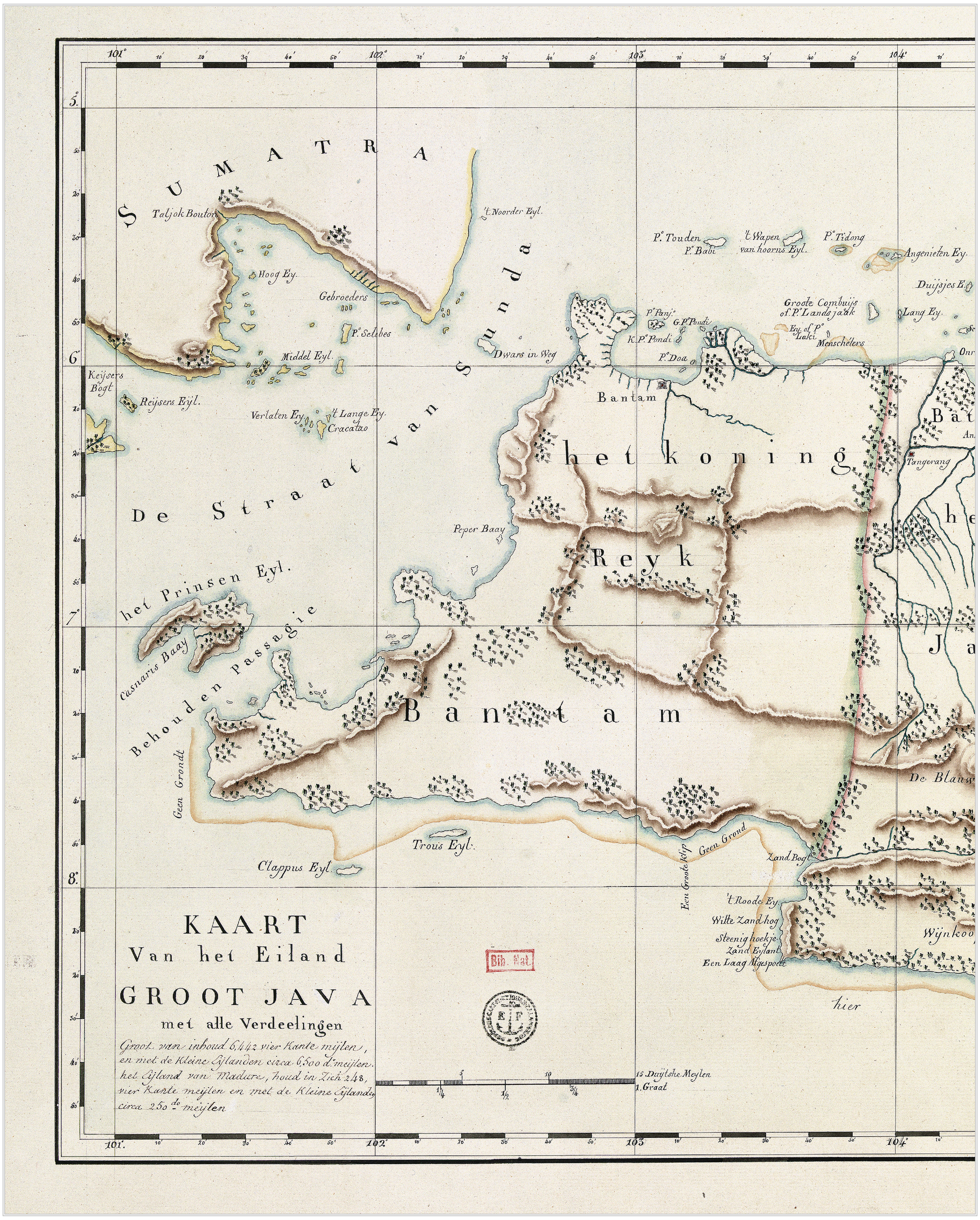
SUMATRA
Taljok Boulon
Hoog Ey.
Gebroeders
P. Selebes
Middel Eyl.
Keijsers Bogt
Reysers Eyl.
Verlaten Ey.
't Lange Ey.
Cracatao
't Noorder Eyl.
Straat van Sunda
Dwars in Weg
P. Touden
P. Babi
't Wapen van hoorns Eyl.
P. Tidong
Angenieten Ey.
Duijsjes E.
Groote Combuijs of P. Landsjaak
Ey. of P. Laki
Menschelers
Lang Ey.
P. Panj.
G. P. Pondi
K. P. Pondi
P. Doa
Bantam
het koning Reyk
Tangerang
Bantam
De Straat van Sunda
Peper Baay
het Prinsen Eyl.
Casnaris Baay
Behouden Passagie
Geen Grondt
Trous Eyl.
Clappus Eyl.
Geen Grond
Een Groote klip
Zand Bogt
't Roode Ey.
Witte Zand hog
Steenig hoekje
Zand Eyland
Een Laag Ayespoel
Wijnkoo
De Blauw
hier
KAART
Van het Eiland
GROOT JAVA
met alle Verdeelingen
Groot van inhoud 6,442 vier Kante mijlen, en met de Kleine Eijlanden circa 6,500 d.o meijlen. het Eijland van Madure, houd in Zich 248, vier Kante meijlen en met de Kleine Eijlanden circa 250 d.o meijlen
5
10
15 Duijtshe Meylen
1/4
1/2
3/4
1. Graat
101°
102°
103
104°
10'
20'
30'
40'
50'
5°
6°
7°
8°

Bib. Nat.

Bibliothèque nationale de France, DCP SH pf 192 div 2 p 13.

[Anoniem, na 1774] :
[Anonymous, after 1774] :

Kaart / Van het Eiland / Groot Java / met alle Verdeelingen […].

Map / Of the Island of Java Major / with all its Divisions […].

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen = [ca. 1 : 1.030.000].
Scale-bar of *15 Duijtsche Mijlen* = [approximately 1 : 1,030,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 47 x 170 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 47 x 170 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower left] continuation of the title :

Groot van inhoud 6,442 vier kante mijlen, en met de Kleine Eijlanden circa 6,500 d.o meijlen. Het Eijland van Madure, houd in Zich 248 vier kante meijlen en met de Kleine Eijlanden, circa 250 d.o meijlen.

Bantam (Banten). Uitsneden van deze kaart worden hierna ook gereproduceerd als overzichten van de gewesten Batavia (blad 93), Cheribon (340) en Noord-Oostkust van Java (346, 396). Zie ter vergelijking de in onderwerp overeenkomende kaart van Java door Van Boeckholtt op blad 35.

Bantam (Banten). Sections of this map are reproduced below as overviews of the districts of Batavia (sheet 93), Cirebon (340) and the North-East Coast of Java (346, 396). For comparison see the map of Java by Van Boeckholtt, which corresponds in subject, on sheet 35.

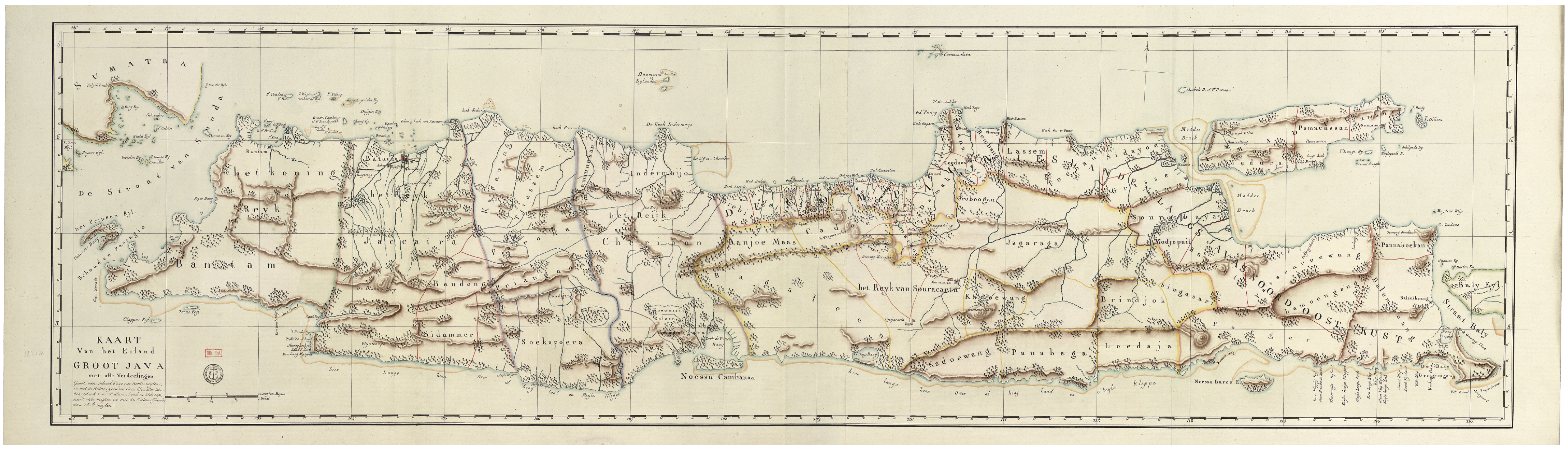
SUMATRA
De Straat van Sunda
het koning Reyk
Bantam
Jaccatra
Bandong
Sidammer
Soekapoera
Cheribon
Anjoer Mass
het Reyk van Souracarta
Jagaraga
Panabags
Loodaja
Noessa Cambanen
Modjopait
Pamanoekan
Panaroekan
OOSTKUST
Balembang
Carimon Java
Boompjes Eylanden
Lubok E. of P. Baviaan
KAART
Van het Eiland
GROOT JAVA
met alle Verdeelingen

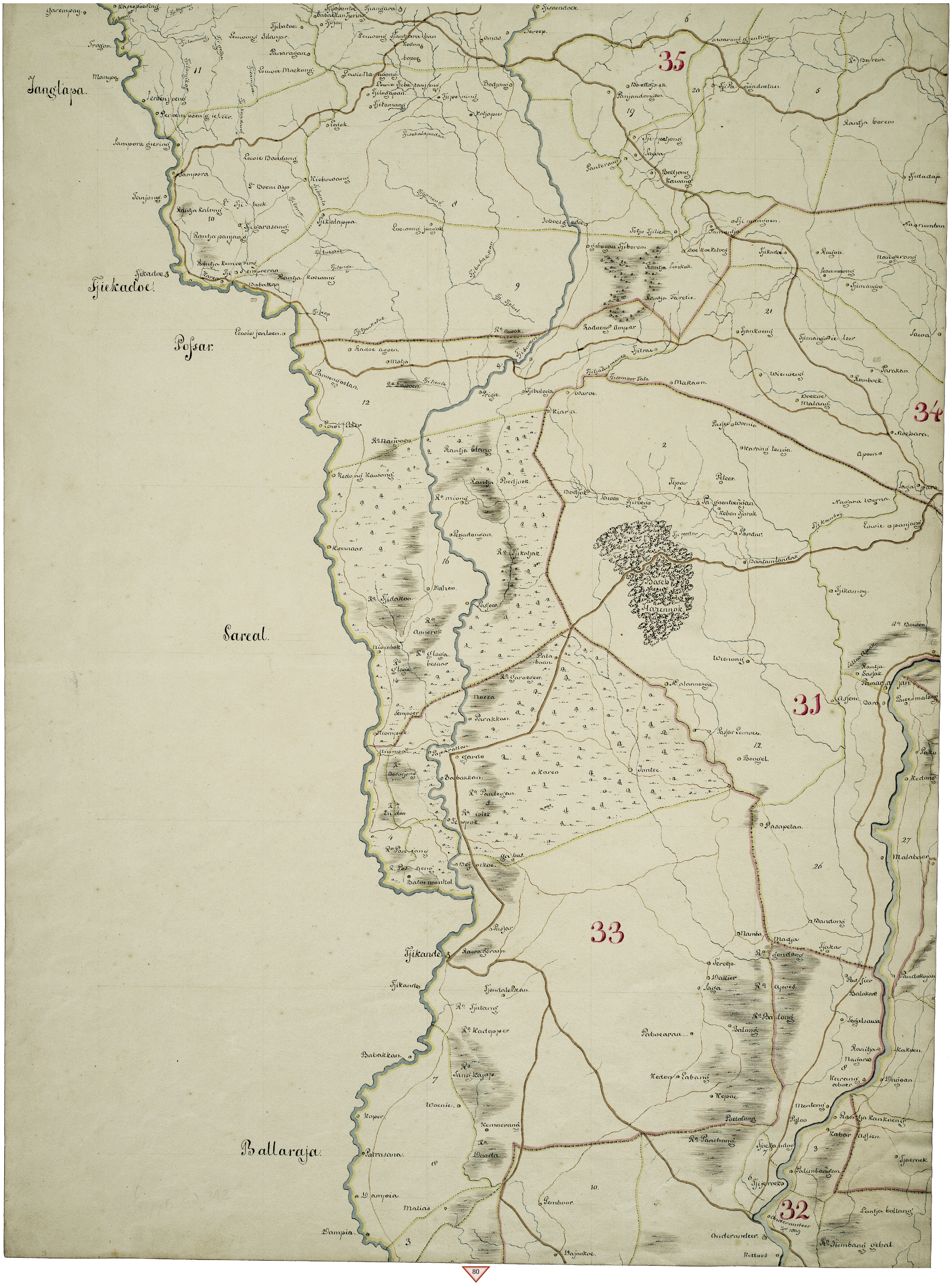

80

(pag. 78-83: / pp. 78-83:)

Nationaal Archief, 4.VELH 426.

Door de Landmeters Du Bois en Flikkenschild, 1813 :
By the Surveyors Du Bois and Flikkenschild, 1813 :

KAART. / VAN HET MEEST GECULTIVEERDE EN GEPOPULEERDE GEDEELTE VAN DE / RESIDENTIE BANTAM [...].

MAP. / OF THE MOST CULTIVATED AND POPULATED PART OF THE / RESIDENCY OF BANTAM [...].

Schaalstok van 2 Uuren gaans = [ca. 1 : 43.000].
Scale-bar of *2 Uuren gaans* = [aproximately 1 : 43,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 66 x 51 cm [6].
1 map : ms on paper, coloured, 66 x 51 cm [6].

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [atlasblad 83, rechtsonder] vervolg van de titel :
Explanations: [atlas sheet 83, lower right] continuation of the title :

Waar in wordt aangetoond de ligging der meeste Districten in deze residentie afgedeelt, en alle de onderscheidene mandoerschappen in ieder district gelegen, den oorspong, loop en ontlasting van alle de groote en kleine Rivieren, spruiten, de legging der Bergen, Bosschen en Moerassen, de strekking der groote en kleine Landwegen en voetpaden en de legging der Basaars, als mede de legging der zout en vispannen aan de stranden. Alles opgemeten en in Kaart gebragt, sedert den Jare 1813 tot op 't midden van den Jare 1816, door de Landmeters Du Bois en Flikkenschild.

N.B. De roode cijfers, toonen aan de Nommers der Districten, en de zwarte, die der mandoerschappen.

[atlasblad 80, linksmidden] een verklaring van 13 kaartsymbolen :
[atlas sheet 80, centre left] a key to 13 symbols used in the map :

- [-] Voorname kampong in de Distrikten.
- [-] Voorname Kampong in de Mandoerschappen.
- [-] Bazaars of Warongs.
- [-] Voorname Landwegen.
- [-] Id. van de 2e Rang.
- [-] Voetpaden.
- [-] Grensscheiding der Distrikten..
- [-] Grensscheiding der Mandoorschappen.
- [-] Bevaarbare Rivieren.
- [-] Onbevaarbare Rivieren.
- [-] Slagvelden tegen de rebellen.
- [-] Europeesche vijanden.
- [-] Peper Tuinen.

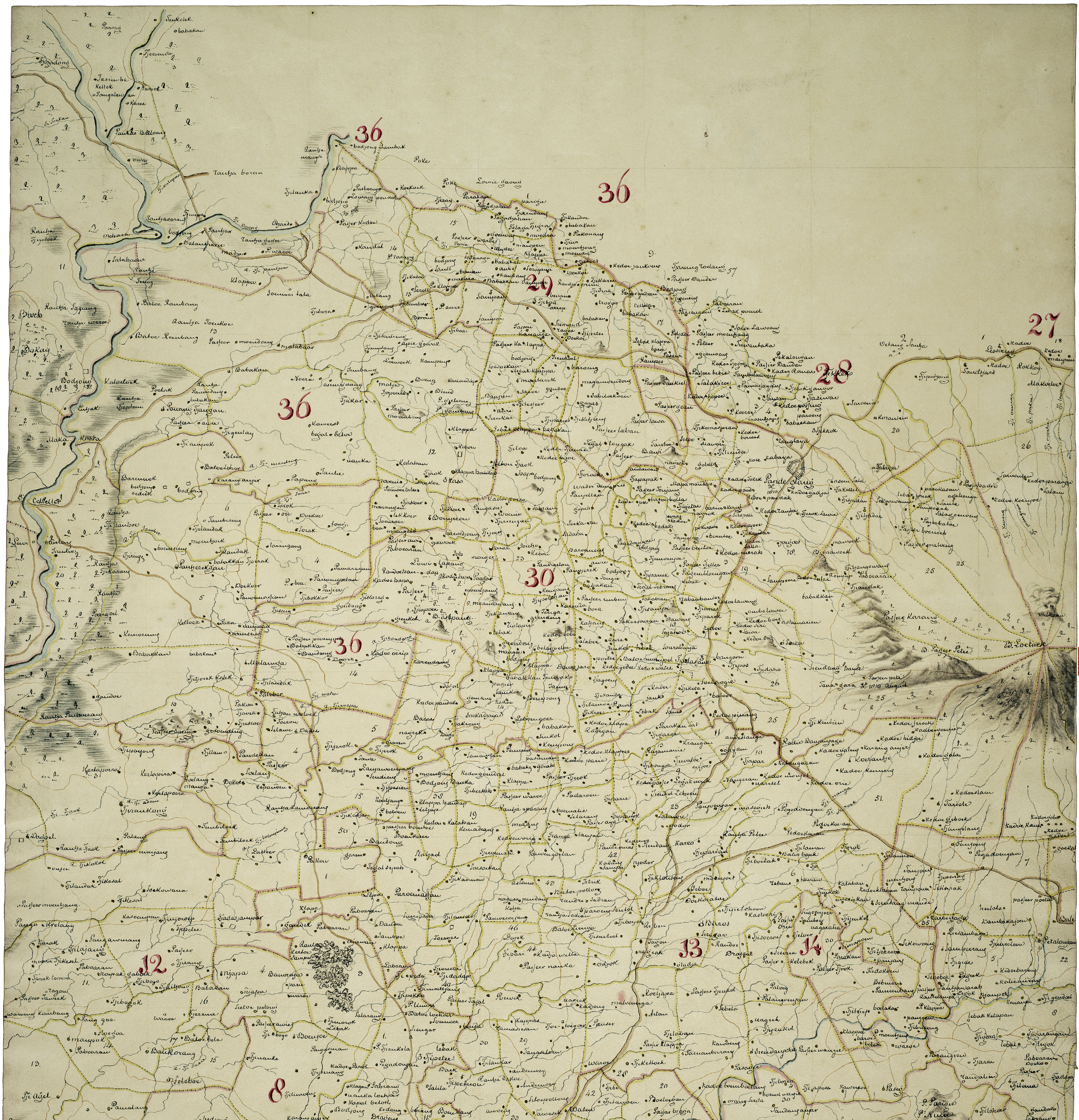
36
36
36
36
29
30
28
27
12
13
14
8
Bodjong
Pasjer Karang
Pande Glang
Tjitaroem

82

81

78

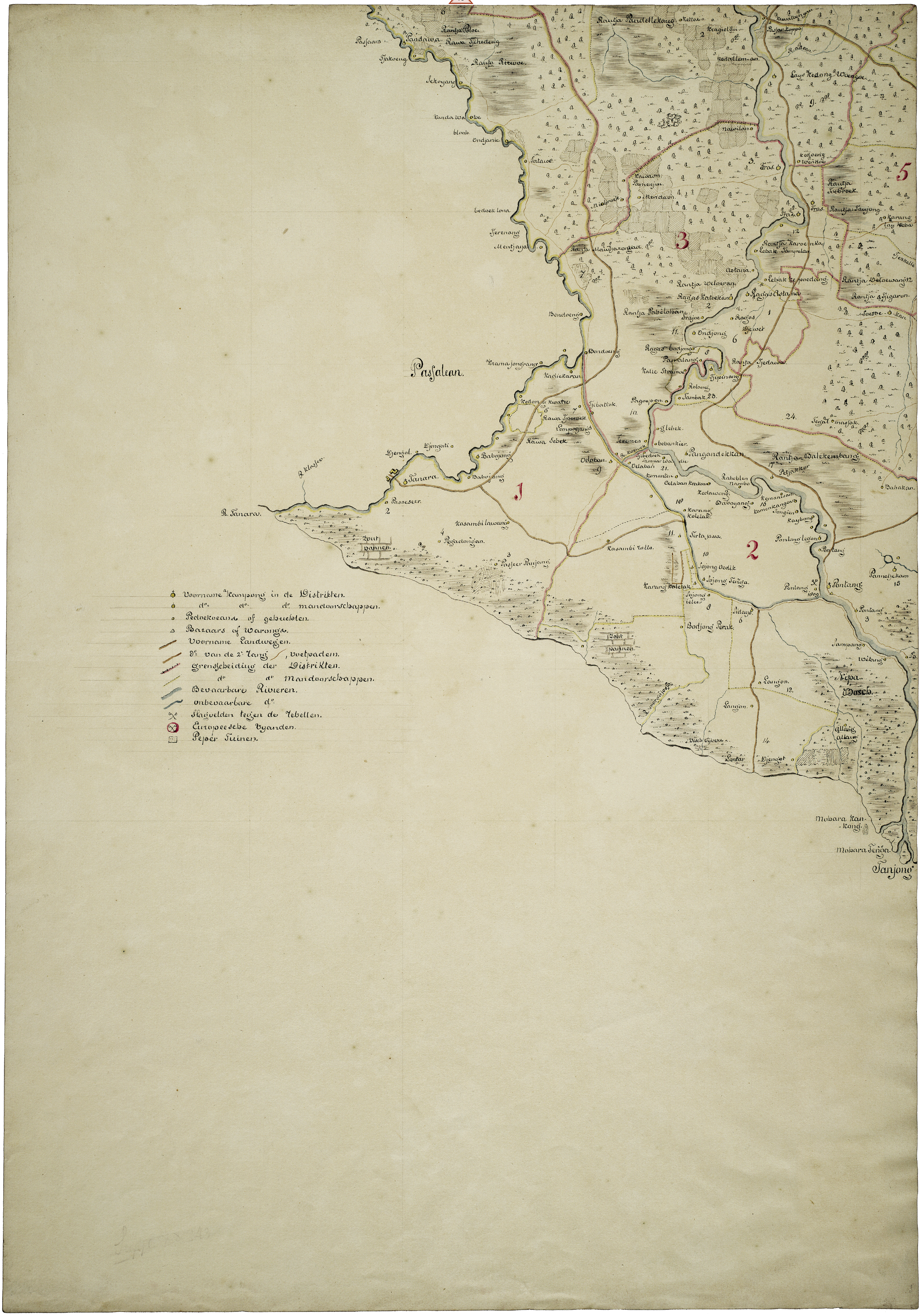
Pasjalean
1
2
3
5
Rantja Pandelekang
Pandawa
Pasjaais
Rawa Tjihedeng
Tjikoeng
Rantja Pitawa
Setojang
Ondjanie
Lataot
Tjerenang
Mentjaja
Bendoeng
Krama jongjrang
Kedon
Rawa Sebek
Babojong
Babajang
Tjengal
Tanara
R. Tanara
R. Klosjer
Proseseer
Kasambi lawang
Pajaelingan
Pasjeer Panjang
Zout pannen
Kasambi Lalto
Tirta jasa
Sajong Oedik
Sajong Tenga
Karang Koletak
Bodjong Perak
Langon
Pontang
Pontang Legond
Pannepekam
Jampangs
Welang
Nipa Bosch
Tjiengat
Mobara Kankong
Mobara Tenga
Tanjong
Rantja Balekembang
Tegal masjak
Pangandekkan
Sambak
Ragas Katiekan
Ragas badjong
Rantja Pabelatan
Ondjong
Astana
Merdawa
Kawaon Pamenjan
Rantja Kedong Woengoe
Rantja Toeboek
Rantja Tjajong
Rantja Karoenka
Lebak Tampelan
Lebak Asjoedong
Rantja Beloewang
Rantja Tjigaron
Babakan
Voorname Kampong in de Distrikten.
d° d° d° mandoorschappen.
Pedoekoeans of gehuchten.
Bazaars of Warongs.
Voorname Landwegen.
D° van de 2° rang , voetpadem.
Grensscheiding der Distrikten.
d° d° Mandoorschappen.
Bevaarbare Rivieren.
onbevaarbare d°
Slagvelden tegen de Rebellen.
Europeesche Vyanden.
Peper Tuinen.

79

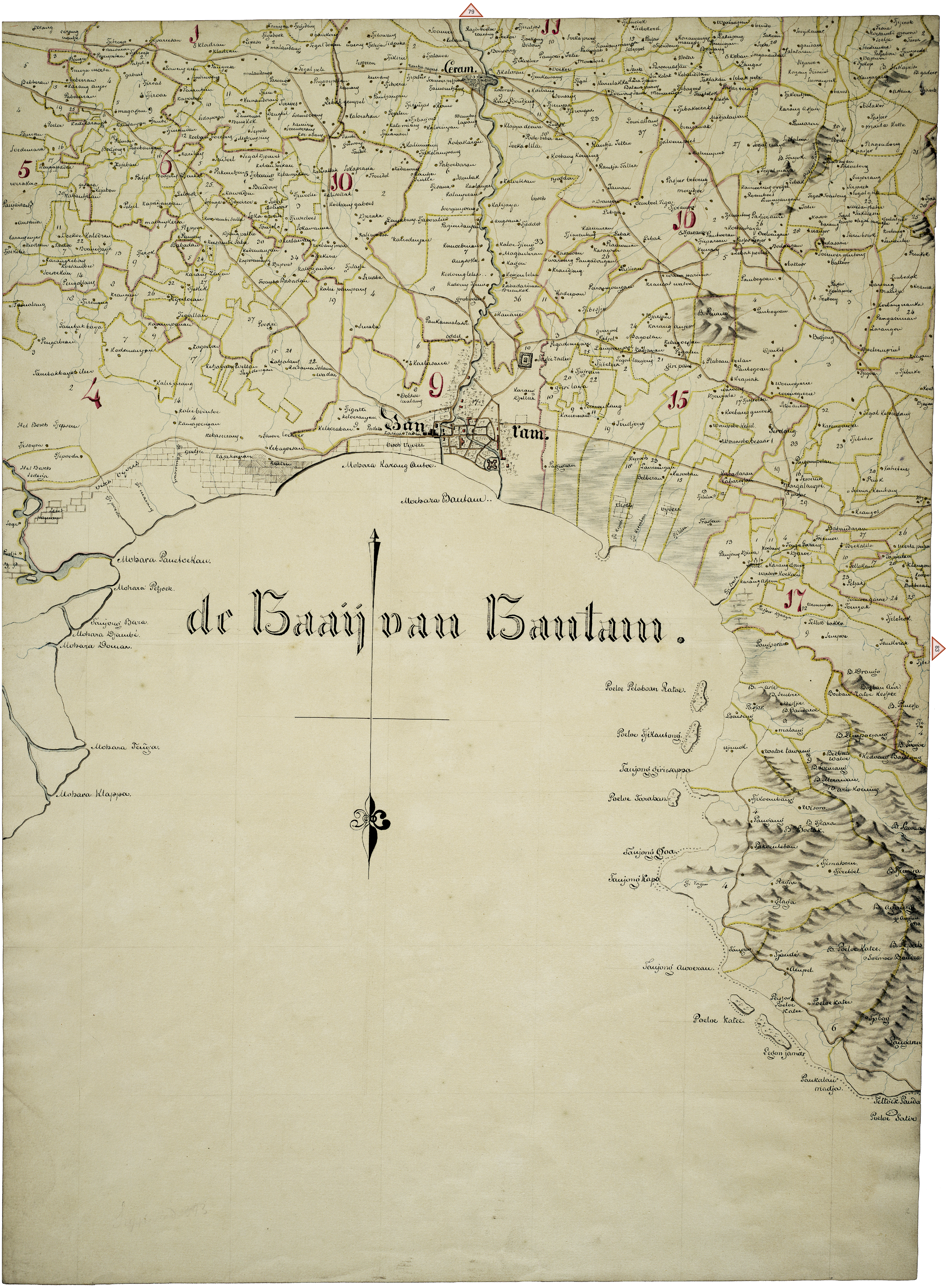
de Baaij van Bantam.
Ceram.
Ban tam.
1
4
5
6
9
10
11
15
16
17
Mobara Karang Antoe
Mobara Bantam
Mobara Panetoekan
Mobara Petjoek
Tanjong Bara
Mobara Djambé
Mobara Domas
Mobara Tenga
Mobara Klappa
Poeloe Pelaboan Ratoe
Poeloe Tjikantong
Tanjong Girie sappa
Poeloe Tarahan
Tanjong Qoa
Tanjong Kapo
Tanjong Awaran
Poeloe Katee
Pedon jamas
Pankalan madja
Teltoek Pauda
Poeloe Satin
Het Bosch Tjepsen
Het Bosch Sedega

83

79

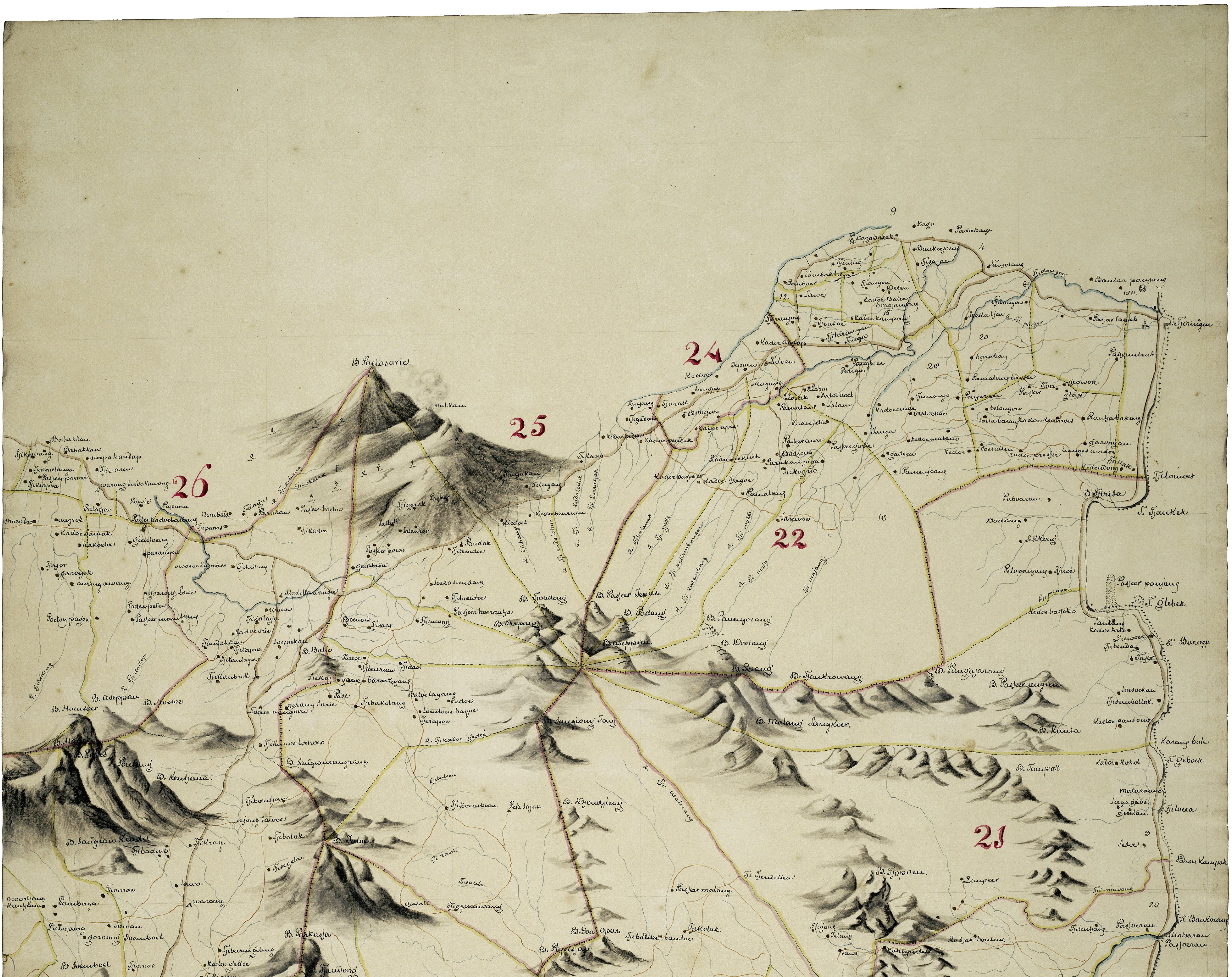
B. Poelosarie
24
25
26
22
21
14
20

83

Bijschriften: pag. 78 / Captions: p. 78

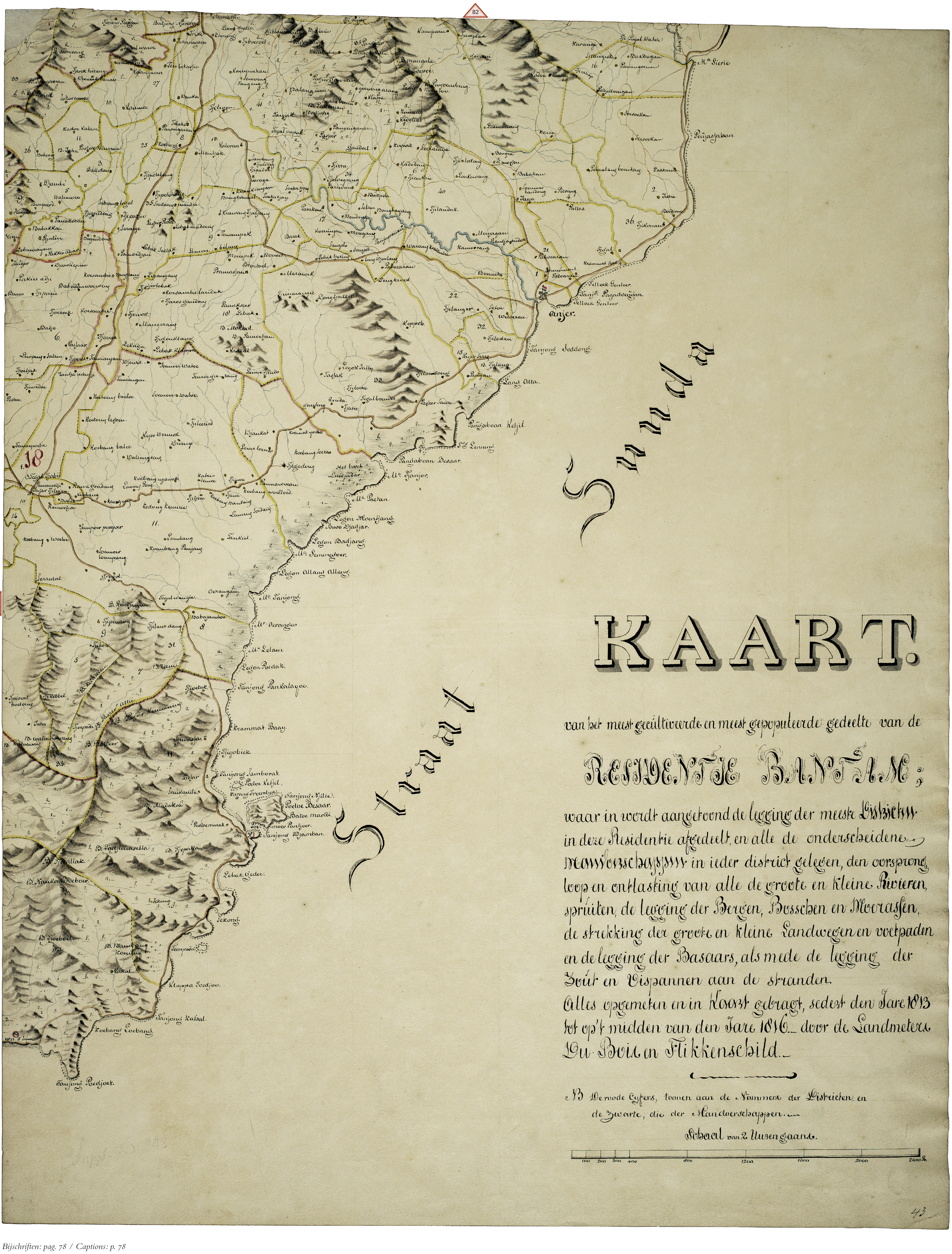

KAART.

van het meest gecultiveerde en meest gepopuleerde gedeelte van de

RESIDENTIE BANTAM;

waar in wordt aangetoond de legging der meeste Districten in deze Residentie afgedeelt, en alle de onderscheidene Mandoorschappen in ieder district gelegen, den oorsprong loop en ontlasting van alle de groote en kleine Rivieren, spruiten, de legging der Bergen, Bosschen en Moerassen, de strekking der groote en kleine Landwegen en voetpaden en de legging der Basaars, als mede de legging der Zout en Vispannen aan de stranden.

Alles opgemeten en in Kaart gebragt, sedert den Jare 1813 tot op't midden van den Jare 1816.– door de Landmeters Du Bois en Flikkenschild.–

NB De roode Cyfers, toonen aan de Nommers der Districten, en de Zwarte, die der Mandoorschappen.–

Schaal van 2 Uuren gaans.

100
200
300
400
800
1200.
1600
2000
2400 R.
Straat
Sunda
Anjer
Tanjong Soddong
Lang Atta
Pangabean Ketjil
Pangabean Besaar
Tanjong Pankalayoe
Krammat Baay
Tanjong Samborat
Tanjong Djamban
Lebak Gedee
Klappa Toedjoe
Tanjong Kabal
Tanjong Poedjoet
18
82
81
43

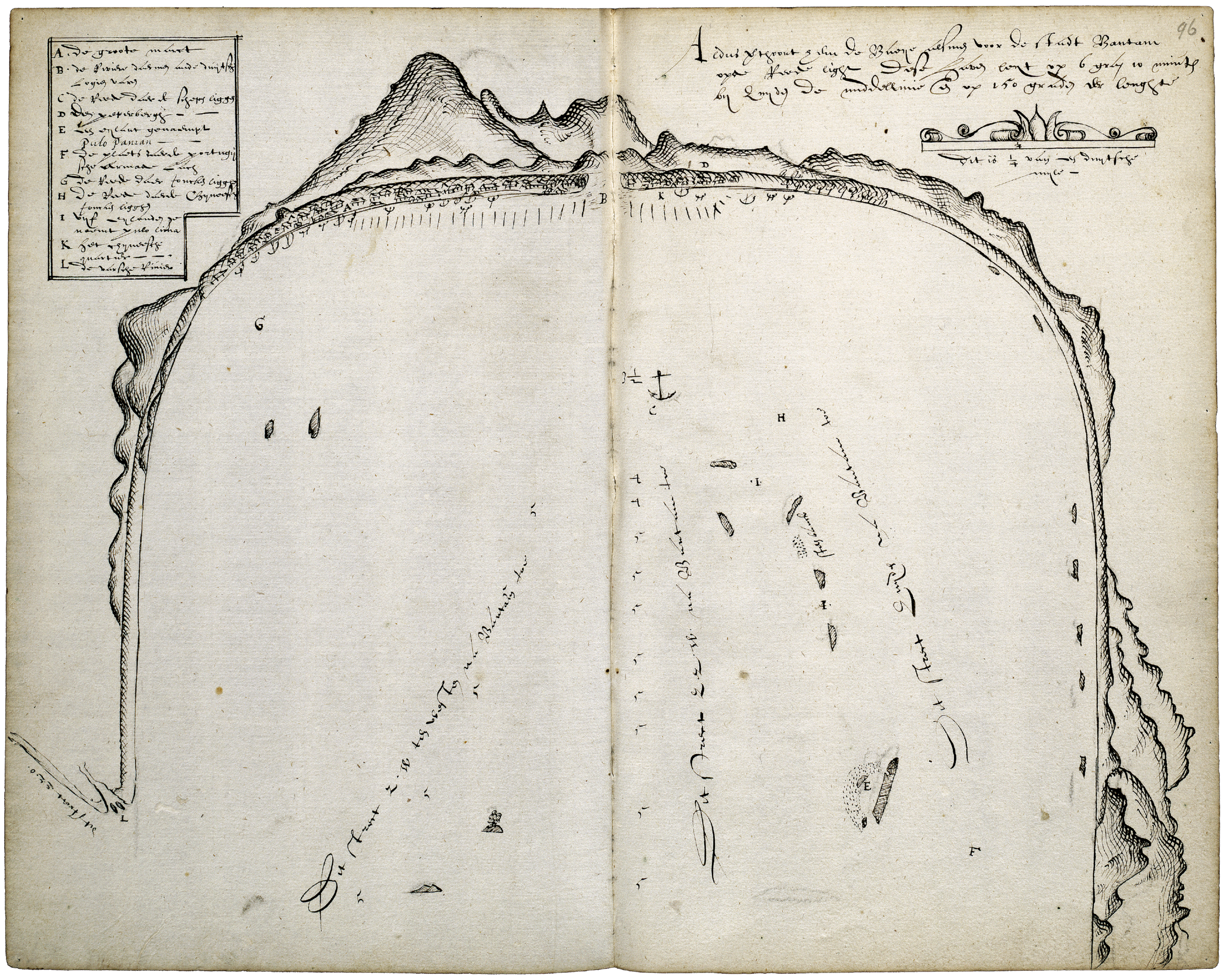

boven / above:

Nationaal Archief, journaal Gelderland dl. II, 1.04.01, 136 kaart 25 fol. 95v-96r.

[Joris Joostensz Laerle, 1601-1603] :

Aldus vertoont hem de baeye alsmen voor de stadt Bantam opde reede light [...].

Thus the bay presents itself when seen from the roads off the city of Bantam [...].

Schaalstok van ¹/₄ Duijtsche mijl = [ca. 1 : 23.500].
Scale-bar of ¹/₄ *Duijtsche mijl* = [approximately 1 : 23,500].

1 kaart : ms op papier, 31,5 x 41 cm.
1 map : ms on paper, 31.5 x 41 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [rechtsboven] vervolg van de titel :
Explanations: [upper right] continuation of the title :

Dese haven leyt op 6 gra[de]n 10 minuten by zuyden de middellinie ende op 150 graden der lengte.

[linksboven] een legenda bij de letters A t/m L :
[upper left] a key to the letters A to L :

A. De groote marct.
B. De rivier daermen ande Duijtscher logien varen.
C. De reede daer de schepen liggen.
D. Den peperbergh.
E. Een eylant genaempt Pulo Paman.
F. De plaets daerde Portugijsche armade lach.
G. De reede daer ioncken liggen.
H. De reede daerde Chyneesche ioncken ligghen.
I. Vyf eylanden genaemt Pulo Lima.
K. Het Chyneesche quartier.
L. De varsche rivier.

Stad Bantam (Banten). Deze oudste nog bestaande Nederlandse manuscriptkaart van Bantam is afkomstig uit het journaal van de *Gelderland*, een der schepen die in 1601-1603 deel uitmaakte van de 'Vijfde Schipvaert' onder Wolfert Harmensz. De tekeningen en kaarten in dit verslag zijn merendeels, mogelijk zelfs alle, van de hand van de onderstuurman en ziekentrooster op de *Gelderland*, Joris Joostensz Laerle. Uit hetzelfde journaal zijn in deze atlas ook kaarten opgenomen van de baai van Jacatra (blad 94) en van de rede van Toeban (401).

City of Bantam (Banten). This oldest surviving Dutch manuscript map of Bantam is taken from the log of the *Gelderland*, one of the ships which took part in the Fifth Fleet under Wolfert Harmensz in 1601-1603. The majority, if not all, of the drawings and maps in this report were the work of the Second Mate and Almoner on the *Gelderland*, Joris Joostensz Laerle. Maps of the Bay of Jacatra (sheet 94) and of the Tuban roads (sheet 401) from the same journal have also been included in this atlas.

onder / below:

Nationaal Archief, 4. VEL 1174.

[Dirk van Lier, 1659] :

[Grondteekening van de stad Bantam].

[Plan of the city of Bantam].

Schaalstok van 1100 Passen oft: treden = [ca. 1 : 2.900].
Scale-bar of *1100 Passen oft: treden* = [approximately 1 : 2,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 71 x 99,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 71 x 99,5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verso: Plattegrond met bybehoorende beschryving uit de porte-feuille 1659 no. I.

Deze plattegrond kwam waarschijnlijk in 1660 uit Batavia over. De weergave van de stad komt goed overeen met die van de iets jongere, maar op een ouder origineel gebaseerde Vingboons-plattegronden op de bladen 82 en 83.

This town plan was probably brought to the Netherlands from Batavia in 1660. The reproduction of the city corresponds well with the plans by Vingboons on sheets 82 and 83, which date from a slightly later period but were based on an older original.

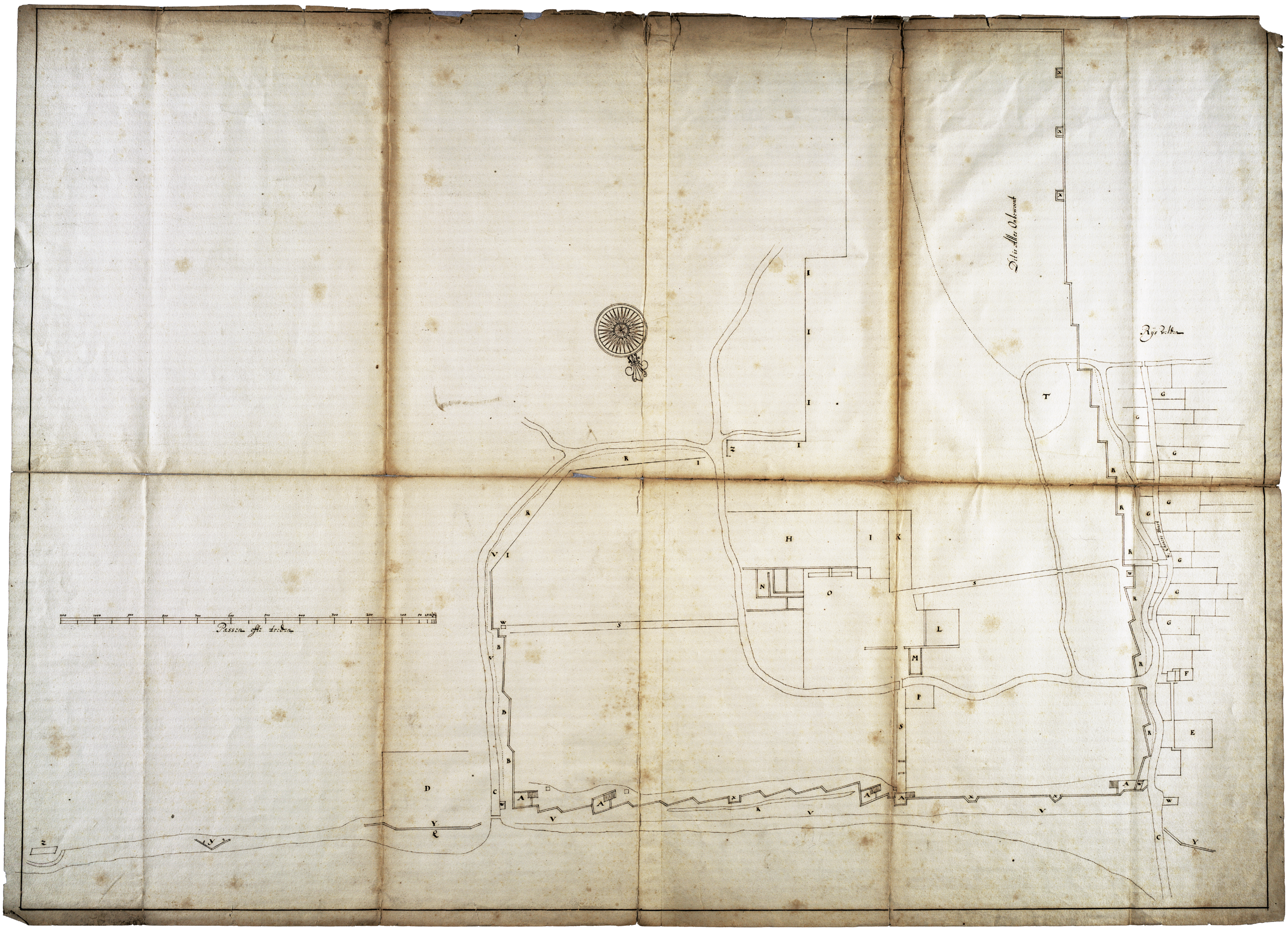

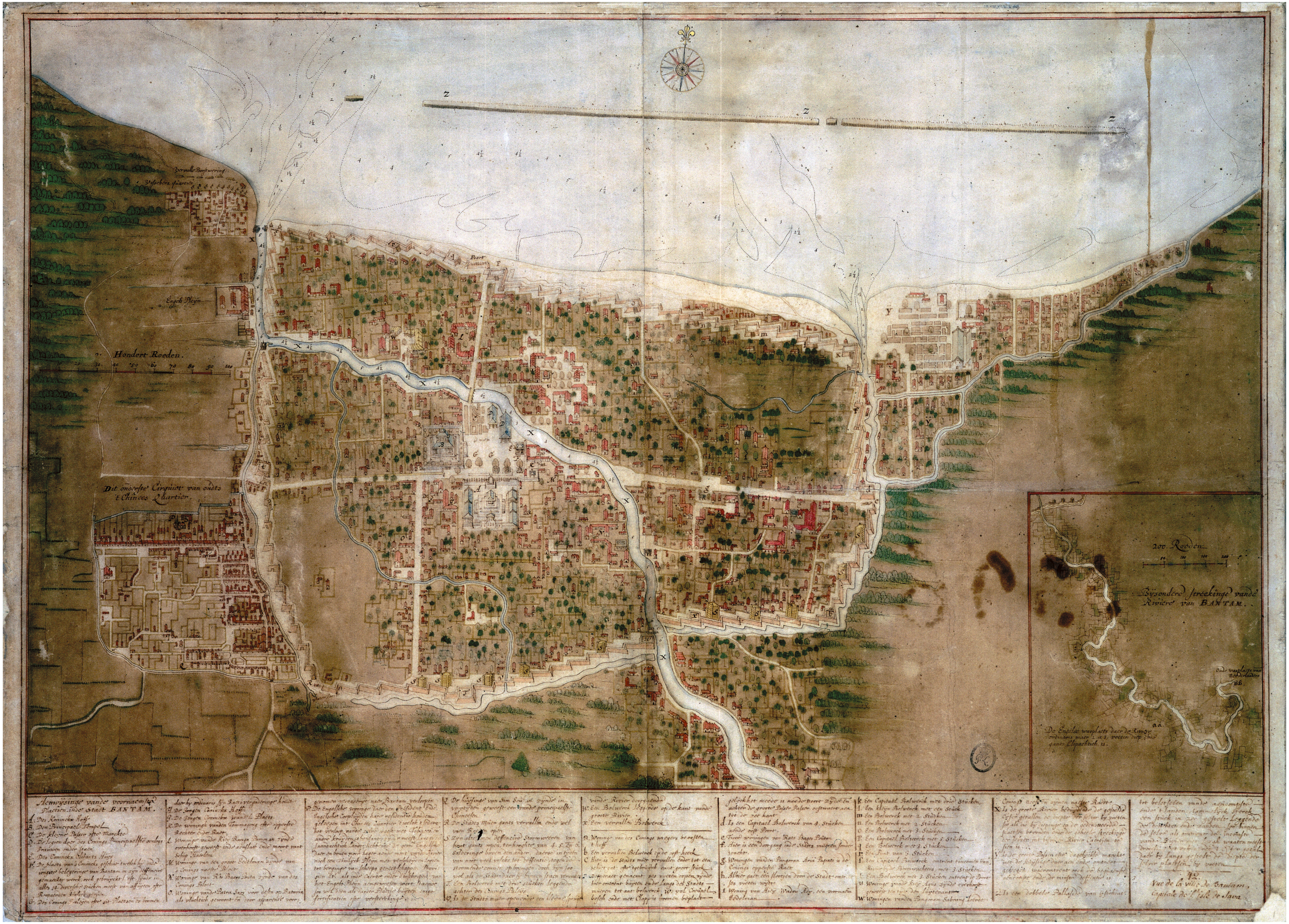
Hondert Roeden
Dit onderste Cirquit van ouds t Chinees Quartier
Engels Pleyn
Port
200 Roeden
Bijsondere streckinge vande Riviere van BANTAM
Aenwijsinge vande voornaemste Plaetsen inde Stadt BANTAM.
A. Des Coninckx Hoff
B. Den Principael Tempel
C. De kleyne Passer ofte Marckte
D. De logien daer des Conings Principaelste oorlogs Prauwen onder staen
E. Des Coninckx Olifants Huijs
F. De plaets van s'Coninckx geschut twelck hij inde iongste belegeringe van Bantam in zijn deffencive gemaeckte werck ook gebruijckt heeft, zijnde in alles 14 diversche stucken meest van affuyten ofte [illegible]
G. Des Conings Galgen ofte sit Plaetsen en boomen daer hij ordinaris sijn Raetsvergaderinge houdt
H. De Jongen Coninckx Hoff
J. De Jongen Coninckx wandel Plaets
K. De woningh vanden Tommagong ofte opperste Rechter ende Raet
L. Woninge vande Kiey Ranga Pamman zijnde overhooft geweest inde aenslach ende moort vant Schip Haerlem
M. Woninge van een groot Eedelman zijnde van s Conings naeste Bloet
N. Woninge van Ratu Bagus Bonta zijnde van des Conings Bloet
O. Woninge vande Patra Sari voor desen op Batavia als vluchtich gewoont en door apparentie voor genomen verraderije naer Bantam verloopen
P. De Engelsche woninge daer den President ende Engelsche Coopluyden haere residentie houden gelegen int Chinees Quartier twelck tsedert het verloop vande zijde meest met Tobacco en andere kruyden is [illegible] Landt, hebbende de gem. Engelsche daer en boven noch leger aende mont vande Rivier noch een ziemlyck Pleyn met verscheyden logien tot berginge van scheeps gereetschappen, Provisien etc. als inde Caerte onder d'inschriptie van het Engels Pleyn aengewesen wort, staende soo wel deen als dander Plaetse buyten enige fortificatien ofte versterckinge.
Q. De huysinge van Sim Sou zijnde in voortyden geweest een vande principaelste Chineesen
R. De Stadts Muer gants vervallen ende wel van Rooden open
S. Zijn altesamen deffencive Stormwercken van hout gants open, ter hooghte van 4. 5. En 6. Solderinge boven den ander, daerse in tyden van noot veel volcks tot deffentie tegen de stormende connen op brengen doch zijn soo wel als de Stadt daer sy binnen staen vervallen
T. Een Bolwerck met drie stucken leggende achter des Conings Palleys
V. Is de Stadts muer openende een kleyne spruyt vande Rivier doorgaende
W. Een Bolwerck leggende op de kant vande groote Rivier.
X. Een vervallen Bolwerck
a. Woninge van des Conings wegers beoosten t hoff
b. Een vervallen Bolwerck op de oost hoeck
c. Hier is de Stadts muer vervallen ende tot een schiet gat ofte tgebruyck vant groot stuck Desperaet genaemt ses voeten open zijnde, hier omtrent buyten ende langs des Stadts muren tot aent bolwerck W. vol Creupel bosch ende met Clappis boomen beplandt gelijck het mede is nae de Noort zyde en achter de groote Passer Passer oostwaert aen tot de zee kant
d. Is een Capitael Bolwerck van 4. Stucken aende oost Poort.
e. Twee woningen van Ratu Bagus Pouton
f. Hier is een doorgang inde Stadts muer en sonder wacht.
g. Woningen vanden Pangoran Aria Papati is de Conings opperste Raet
h. Alhier gaet een slootjen door de Stadt omtr. ses voeten wydt
i. Woning van Kiey Wadou Aoy, een voornaem Eedelman
k. Een Capitael Bolwerck met drie Stucken
l. Een kleyn Bolwerck met een Stuck
m. Een Bolwerck met 2. Stucken
n. Een Bolwerck met 2. Stucken
o. Een Bolwerck met 3. Stucken
p. Een Capitael Bolwerck met 5 Stucken
q. Een Bolwerck met 3. Stucken
r. Een Punt van 3. Stucken
s. Een Capitael Bolwerck omtrent tincomen van Rivier by de Boomwachters, met 3. Stucken
t. Een Bolwerck met 3. Stucken omtrent de Poort
u. Woninge vande Kiey Aqus zijnde overhooft geweest ten tyde den luytenant
w. Woningen vanden Pangoran Sabrang Lorder Conings Neefen zijnen naeste Raedt.
X. Is de groote Rivier beduydende de gestelde Cyfer getallen de diepte der selver by voeten soo als die by diepinge op de gedenoteerde plaetsen bevonden ende de geheele streckinge der selver int bysonder Rivier Caertjen te sien is
Y. Is de groote Passer ofte dagelyckse marckt met de huysinge daer aen ende omtrent gelegen, waeromtrent oock de bequaemste aencomste ende de minste deffentie is
Z. Is een dobbele Pallissade van yserhout tot beletselen vande aencomste ende t landen, namentlyck sterck een stuck in zee gestelt Leggende de drooghten ende zanden soo binnen de selve als omtrent de incomste vande Ryvier [illegible] waaten meest droogh, ende t cyfer getal daer by langs gestelt de diepte der selver plaetsen by voeten
42.
Vue de la ville de Bantam, Capitale de l'isle de Java

Bijschriften: pag. 86 / Captions: p. 86

(pag. 85: / p. 85:)

Biblioteca Medicea Laurenziana, Carte di Castello 3.

[Johannes Vingboons, 1660-1670] :

[Plattegrond van de stad Bantam].

[Plan of the city of Bantam].

[inzetkaart / inset map]

Bijsondere Streckinge van de Riviere van Bantam.
Special Representation of the River of Bantam.

Schaalstok van Hondert Roeden = [ca. 1 : 2.500]
[inzetkaart] 200 Roeden = [ca. 1 : 11.300].
Scale-bar of *Hondert Roeden* = [approximately 1 :2,500]
[inset map] *200 Roeden* = [approximately 1 : 11,300].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 73,5 x 103,5.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 73.5 x 103.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m X, a t/m z, bij benadering gelijk aan de legenda van de overeenkomstige plattegrond van Bantam op blad 86.
Explanations: [below] a key to the letters A to X, a to z, which is approximately identical to the key relating to the similar town plan of Bantam on sheet 86.

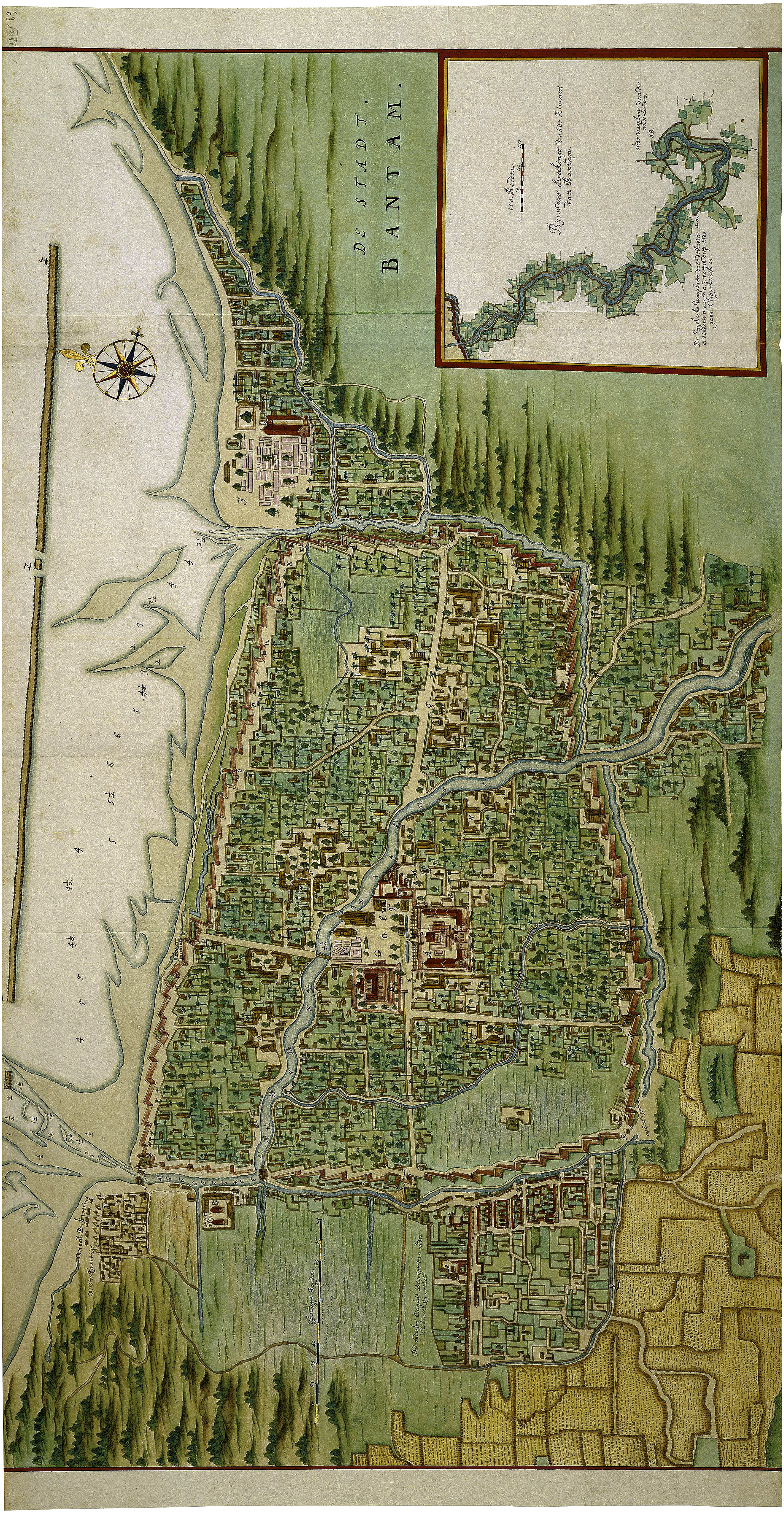

(pag. 86: / p. 86:)

Österreichische Nationalbibliothek, Atlas Blaeu-Van der Hem 39:22.

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

De Stadt Bantam.

The City of Bantam.

[inzetkaart / inset map]

Bijsondere Streckinge van de Riviere van Bantam.
Special Representation of the River of Bantam.

Schaalstok van 100 Roeden = [ca. 1 : 2.500] [inzetkaart] 150 Roeden = [ca. 1 : 11.300].
Scale-bar of *100 Roeden* = [approximately 1 : 2,500] [inset map] *150 Roeden* = [approximately 1 : 11,300].

1 kaart + 1 inzetkaart: ms op papier, gekleurd, 57 x 105 cm.
1 map + 1 inset map: ms on paper, coloured, 57 x 105 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

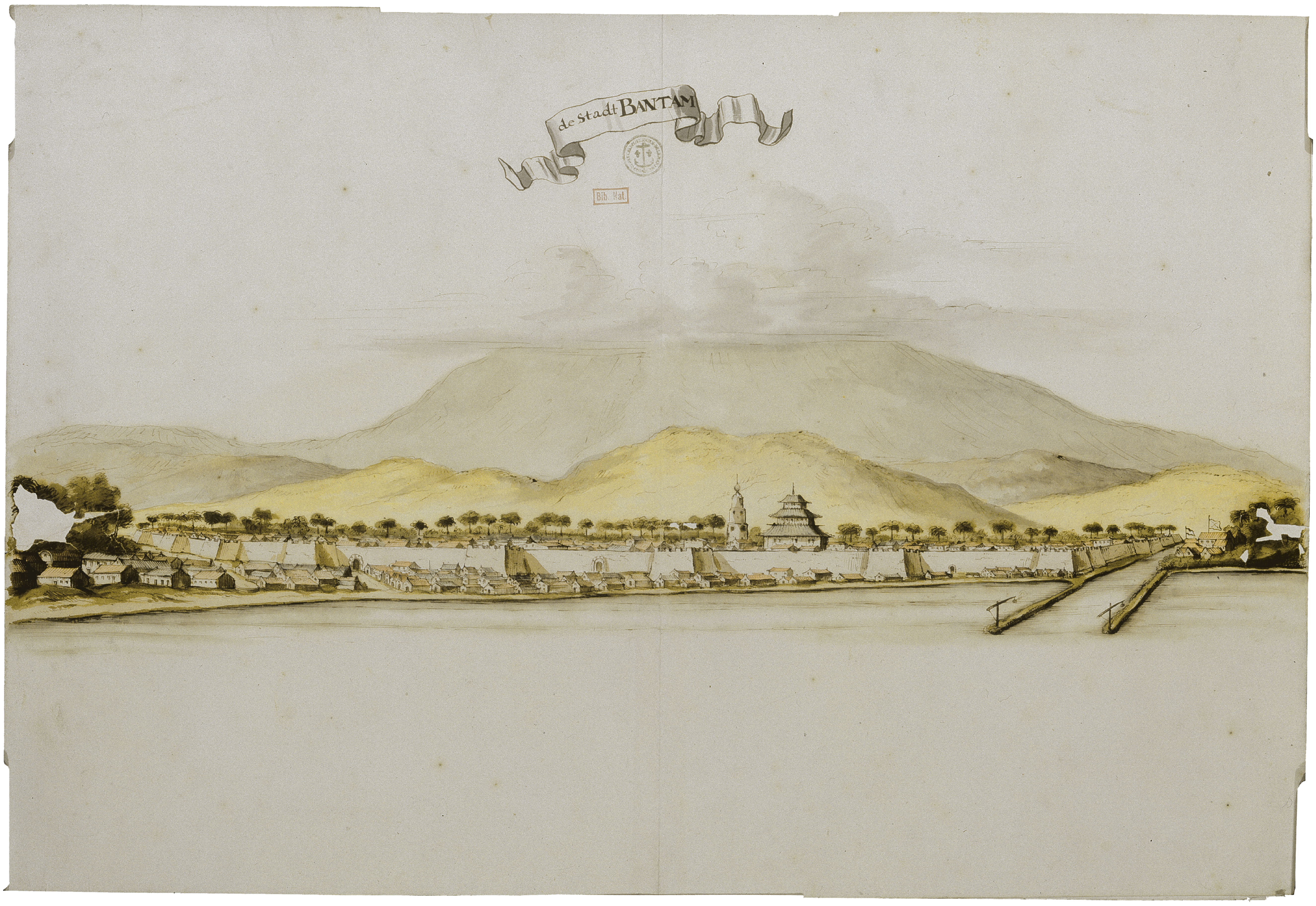

Verklaringen: [Atlas Blaeu-Van der Hem 39:22/T] een legenda bij de letters A t/m X, a t/m z :
Explanations: [Atlas Blaeu-Van der Hem 39:22/T] a key to the letters A to X, a to z :

Aenwijsing van de voornaamste Plaetsen inde S[t]adt Bantam.

A. Des konincks Hoff.
B. Den Principael Tempel.
C. De kleijne Passer, ofte Marckt.
D. De Logien daer des Conings Principaelste Oorlogs Prauwen onderstaen.
E. Des Coninghs Olijphants Huijs.
F. De Plaets van S'Conings gheschut, 't welck hij inde Jongste Beleegeringhe van Bantam, in Zijn defensive gemaeckte werck gebruijckt heeft, sijnde in alles 14. divarsche stucken, meest van Affuijten, ofte Rampaerden qualyck versien.
G. Des Conings Baleijen ofte Sit Plaetsen, ende Boomen daer hij ordinares Zijn Raadtsvergaderinge Houdt.
H. De Jongen Conincks Hoff.
I. De Jonge Conings Wan[d]el Plaats.
K. De Woningh vanden Tommagong, ofte opperste Rechter ende Raadt.
L. Wooninghe vande kieij Ranga Pamman, Zijnde overhooft geweest inde aenslach ende moort vant schip Haerlem Anno 1624 voor Bantam.
M. Wooninge van een groot Eedelman, sijnde van 's konincks naeste Bloedt.
N. Wooninge van Ra.to Bagos Poccta, zijnde vande Conings Bloet.
O. Wooninge vande Patra Sari, voor desen op Batavia als vluchtijck gewoont, ende door apparente verraderije naer Bantam verloopen.
P. De Engelsche wooninge, daer den President en de Engelsche koopluijden haare Residentie houden, geleegen int Chineesche quartier, twelck door verloop van tijden zeedert van de selve maast met Tabacco ende andere k[r]uijden is Beplant, sijnde meest laegh ende sandtachtich Landt, hebben de gem.te Engelsche daer en bouen noch lager aen de mont vande Rivier noch een Tamelijcke Pleijn, met verscheyde Logien tot berginge van Scheeps gereetschappen, Provisien etc. als in de Caerte onder d'inschriptie van het Engels pleijn aengewesen werdt, Staende soo wel d'een als d'ander Plaetse Buijten eenighe Fortificatie ofte Versterckinge.
Q. De Huijsinge van Sim Souiban, Sijnde in Voortijden geweest een van de principaelste Chineesen.
R. De S[t]adts muer gants vervallen, Ende wel vier Roeden open.
S. Sijn altesaamen deffensive Stormweeren van Hout gants open, ter Hooghte van 4, 5 ende 6 Solderinge boven den ander, daerse in tijden van noot veel volck tot deffensie, teegen de Stormende Coonen opbrengen, doch sijn soo wel als des Stadts muer, dar sij binnenst aen vervallen.
T. Een Bolwerck met drij Stucken, Leggende achter 'S Conincks Palleijs.
V. Is de Stads Muier open, en een kleijne spruijt vande Rivier doorgaende.
W. Een Bolwerck Leggende op de kant vande groote Rivier van twee Stucken.
X. Een vervallen Bolwerck.

a. Woninge van de Coningsweegers, bij oosten 't Hoff.
B. Hier is de Stadts muier en een Bolwerck op de oost Hoeck vervallen.
C. Hier is de Stadts muier vervallen en[de] tot een schietgat ofte 't gebruijck vant groot Stuck desperaat genaemt Ses voeten wijdt open Zijnde. Hieromtrent buijten, ende langs de Stadts muier to aent Blowerck W vol Crepelbosch.
Een met Clappus boomen beplant, en gelijck het meede is na de noordt zij, ende achter de groote Passer, oostwaert aen tot de Zeekant langs.
d. Is een Capitael Bolwerck van 4 stucken aende Oostpoort.
e. Twee Wooningen van Rato Bagos Pouton.
f. Hier is Een doorgangh Inde Stadts Mueren Sonder Wacht.
g. Wooninge van den Pangoran Aria Papati, is des Conings opperste Raadt.
h. Alhier gaet een Slootjen door de Stadt, omtrent ses voeten wijdt.
I. Wooning van kieij Wadou Adij, Een voornaem Eedelman.
K. Een Capitael Bolwerck, met drij Stucken.
l. Kleijn Bolwerck met een Stuck.
m. Een Bolwerck met 2. Stucken.
n. Een Bolwerck met 2. Stucken.
o. Een Bolwerck met 3. Stucken.
p. Een Capitael Bolwerck met 5. Stucken.
q. Een Bolwerck van 3. Stucken.
r. Een Punt van 3. Stucken.
s. Een Capitael Bolwerck, omtrent 't Incoomen vande Rivier bij de Boomwachters, met 3. Stucken.
t. Een Bolwerck met 3. Stucken omtrent de Poort.
u. Woninge van kieij Aqus Zijnde overhooft geweest ten Tijden den Luijtenant.
w. Wooningen van Pangoram Sabrang soer, des Conings Neeff en zij Naesten Raedt.
x. Is de groote Rivier, Beduijdende de gestelde cijffer getallen de diepten der selver bij voeten, so als die bij diepinge op de genoteerde Plaatsen bevonden, En de geheele S[t]reckinge der selver int bijsonder Rivier Caertjen te Sien is.
Y. Is de groote Passer, ofte dagelijckse Marckt, met Huijsingen Thuijnen daer aen, en omtrent geleegen, waar omtrent oock de bequaemste aencomste en de Minste defensie is.
z. Is een dobbele Pallassade van yserhout, tot Beletselen van aencomsten en 't Landen, Tamleijck sterck een stuck In Zee Leggende, de Droogten ende Zanden Soo Binnen de Zelve, als omtrent de Incomste vande rivier met Laegh water meest droogh. Beteeckent Het Cijfergetal daer bij langs gestelt, de Diepte der selver Plaetsen bij voeten.

Op grond van verwijzingen in de legenda naar personen en gebeurtenissen in het jaar 1624 is het origineel van deze plattegrond ruwweg te dateren op 1625-1635, dus ruim na voorlopige sluiting van de Nederlandse loge ter plaatse in 1618. De plattegrond van Bantam in de *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam* (facsimile-uitgave 2006: blad 246) is overduidelijk van hetzelfde origineel of van een van Vingboons' plattegronden overgenomen.

On the basis of indications given in the legend to people and events in the year 1624, the original of this town plan can be dated to approximately 1625-1635, therefore well after the temporary closure of the local Dutch trading-post in 1618. The town plan of Bantam in the *Atlas Isaak de Graaf/Atlas Amsterdam* (facsimile edition of 2006: sheet 246) was quite obviously taken from the same original or from one of Vingboons's town plans.

(pag. 87: / p. 87:)

Bibliothèque nationale de France, DCP SH pf 193 div 4 p 1.

[Naar Wouter Schouten, ca. 1675] :
[After Wouter Schouten, c. 1675] :

De Stadt Bantam.

The City of Bantam.

Pentekening op papier, gekleurd, 50,5 x 73 cm.
Pen drawing on paper, coloured, 50.5 x 73 cm.

Dit zeldzame zeventiende-eeuwse aanzicht van de stad Bantam vanaf de rede, afkomstig uit het bezit van de Bibliothèque nationale de France, maakt deel uit van een veel grotere collectie gekleurde topografische pentekeningen van dezelfde hand. De voorstellingen hebben merendeels betrekking op overzeese vestigingen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie en de West-Indische Compagnie, met daarnaast een aantal aanzichten van Portugese, Spaanse en inheemse vestigingen en havens in Azië, Afrika en Midden- en Zuid-Amerika. Uit de weinig inzichtelijke wijze waarop de anonieme maker deze uitheemse locaties heeft weergegeven, in het bijzonder de vaak sterk Europees aandoende landschappelijke entourage van het hoofdonderwerp, is op te maken dat ze ten minste voor een deel zijn bewerkt naar oudere, waarschijnlijk naar het leven getekende originelen. Dit geldt zeker ook voor deze tekening, waarop het aanzicht van de stad Bantam zelf topografisch vrij goed overeenkomt met de plattegronden uit de periode 1625-1660 (vergelijk de bladen 84-86), maar de proporties van het achterliggende bergland geheel aan de fantasie van de tekenaar zijn ontleend. De meest aanneembare maker van de oorspronkelijke voorbeelden voor de serie, waaruit in dit atlasdeel verder gezichten op Batavia (blad 102), Onrust (184) en Japara (379) zijn opgenomen, is de onderchirurgijn in compagniesdienst Wouter Schouten. Deze bereisde in de jaren 1658-1665 grote delen van het octrooigebied van de VOC, waarvan hij in 1676 verslag deed in boekvorm met de uitgave van zijn befaamde *Oost-Indische Voyagie*. Veel van de gravures in dit werk komen sterk overeen met de serie tekeningen in Parijs; zie in dit verband ook de delen III: *Indische Archipel en Oceanië*, IV: *Ceylon* en VI: *Voor-Indië, Perzië, Arabisch Schiereiland*.

This rare, seventeenth-century view of the city of Bantam from the roads, from the holdings of the *Bibliothèque Nationale de France*, is part of a much larger collection of coloured, topographical pen drawings by the same hand. Most of the views are related to the overseas settlements of the Dutch United East India Company and the Dutch West India Company, plus a number of views of Portuguese, Spanish and indigenous settlements and ports in Asia, Africa and Central and South America. On the basis of the lack of insight shown by the anonymous artist in his reproduction of these exotic locations, in particular the often strongly European-looking landscape of the main subject, it can be deduced that they are at least partial adaptations from older originals that were probably drawn from life. This is absolutely certain for this drawing, on which the view of the city of Bantam actually corresponds fairly well with the town plans from the period 1625-1660 (compare sheets 84-86), but the proportions of the mountainous landscape in the background have been completely derived from the imagination of the artist. The most likely maker of the original drawings for the series, from which furthermore views of Batavia (sheet 102), Onrust (184) and Jepara (379) have been included in this atlas volume, is the under-surgeon in Company service Wouter Schouten. Between 1658 and 1665 Schouten travelled through large parts of the charter area of the VOC, and in 1676 he reported on these in print with the publication of his famous *Oost-Indische Voyagie*. Many of the engravings in this work correspond closely with the series of drawings in Paris; in this connection, see also Volumes III: *Malay Archipelago and Oceania*, IV: *Ceylon*, and VI: *India, Persia, Arabian Peninsula*.

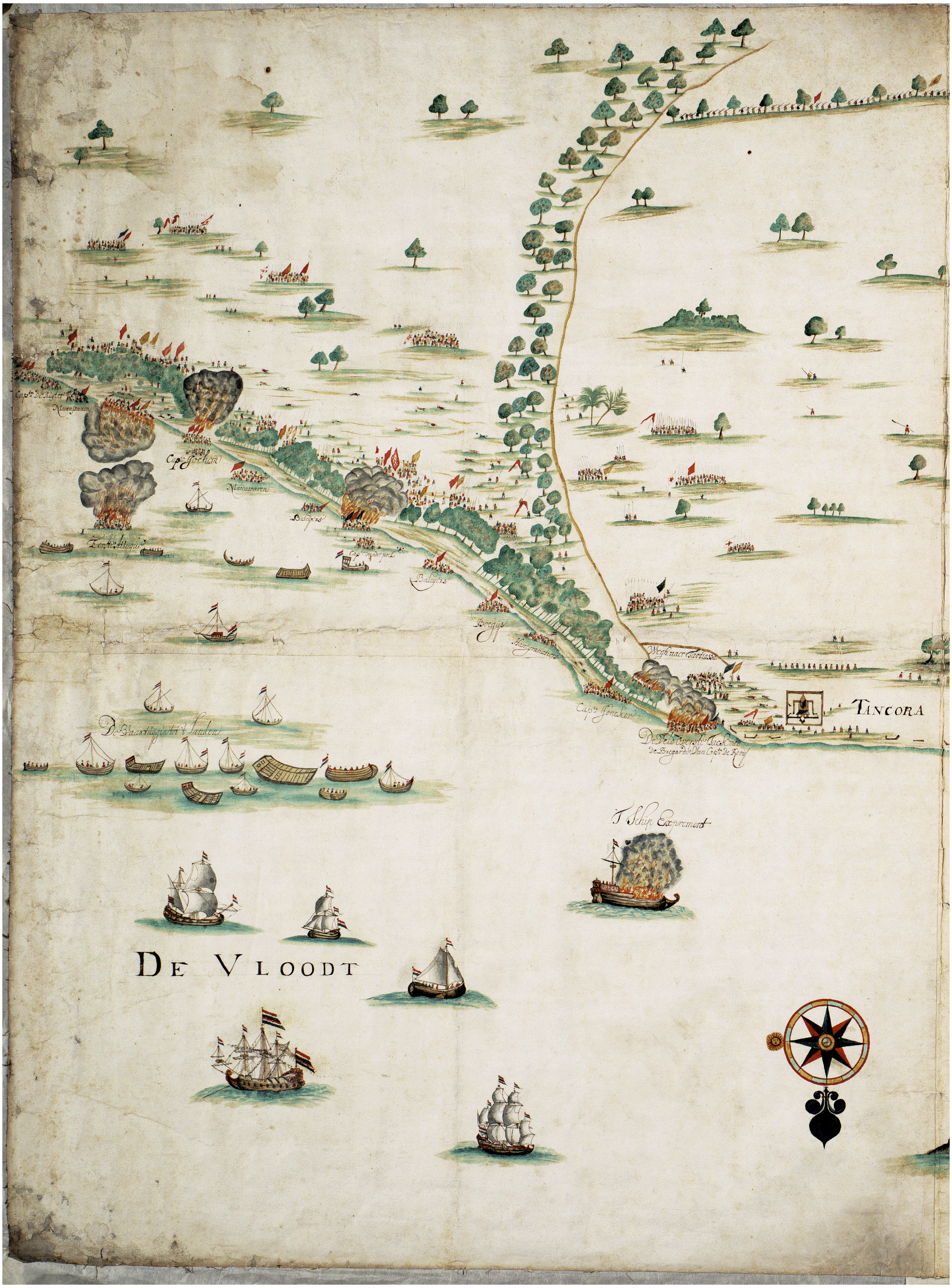
Capt.n De Ruyter
Maccassaren
Capt.n Jocham
Maccassaren
Baleyers
Eerste Attaque
Capt.n Vander poel
Baleyers
Boegys
Hantgranatiers
Capt.n Joncker
Wegh naer Tartiassa
De Velo Overste Tack met De Bregarde Van Capt.n De Rooy
TANCORA
De Vaartuygen tot 't Landen
T Schip Experiment
DE VLOODT

Nationaal Archief, 4.VEL 380.

[Anoniem, ca. 1682] :
[Anonymous, c. 1682] :

[Kaart van een gedeelte van de kust bij Bantam].

[Map of a part of the coast near Bantam].

Schaalstok van 40 Roeden = [ca. 1 : 1.100] [inzetkaart] 150 Rijnlandsche Roeden = [ca. 1 : 4.600].
Scale-bar of *40 Roeden* = [approximately 1 : 1,100] [inset map] *150 Rijnlandsche Roeden* = [approximately 1 : 4,600].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 96,5 x 141 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 96.5 x 141 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

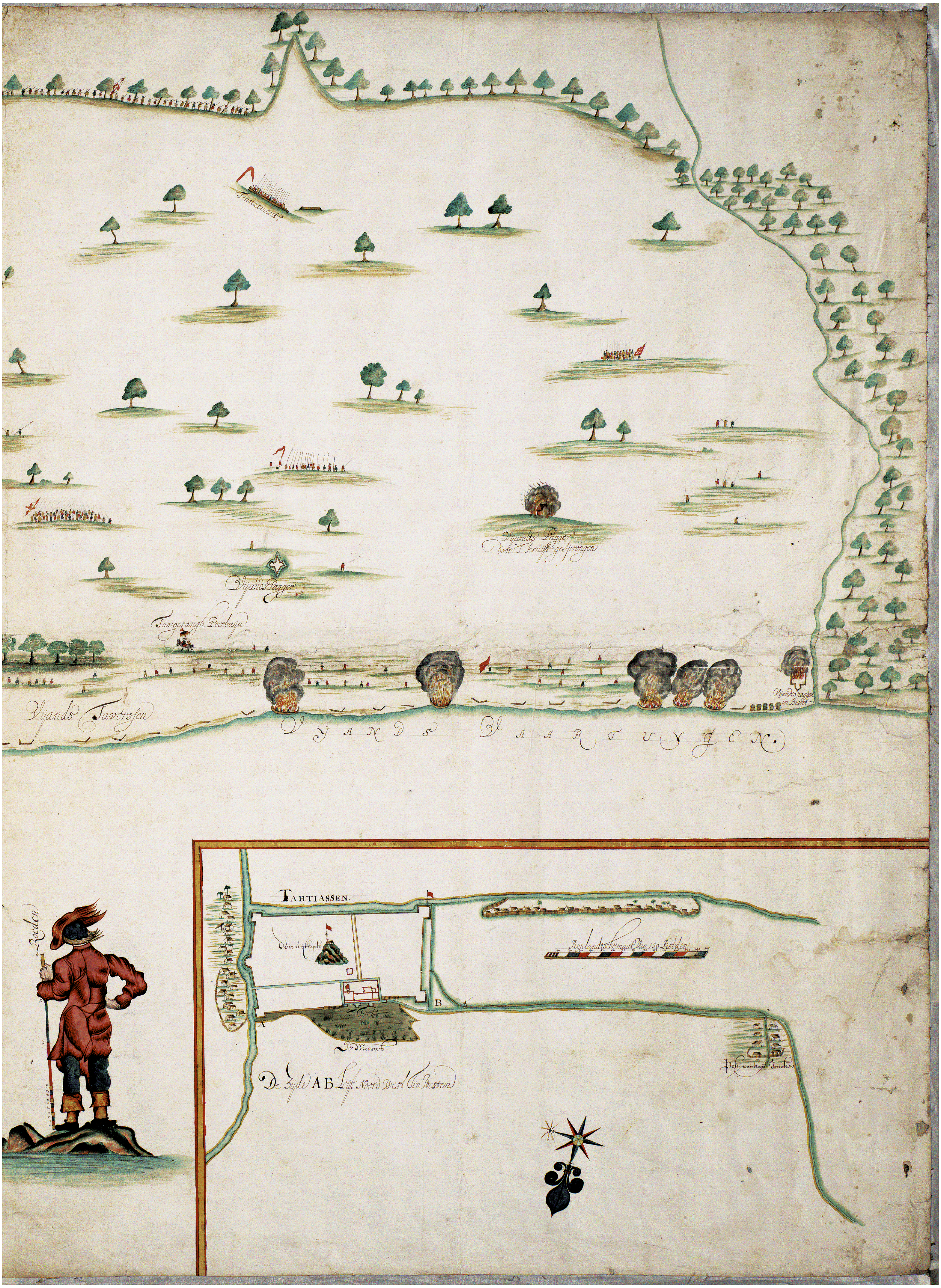

Tirtajasa (Tirtayasa). De neutrale titel uit de inventaris van P.A. Leupe (1867) geeft daarvoor geen nadere aanwijzing, maar deze fraaie kaart in vogelvlucht toont in feite een cruciale episode in de oorlog tussen de VOC en Bantam van 1682-1684: de landing van compagniestroepen onder veldoverste François Tack en de Ambonse kapitein Jonker op 26 oktober 1682 nabij Tanara in het oosten van Bantam voor de grote en beslissende aanval op sultan Agengs vesting Tirtajasa. De inzetkaart toont een plattegrond van dit zwaar versterkte paleis op ca. vijftien kilometer ten noordoosten van het tegenwoordige Serang, dat naar verluidt werd ontworpen door een tot de islam bekeerde Nederlandse adviseur van de sultan, Hendrick Lucasz Cardeel. Ageng verkoos het al jaren voor het begin van de oorlog als vorstelijke residentie boven het paleis in de stad Bantam en wordt daarom vaak aangeduid met de samengestelde naam Ageng Tirtajasa. De vesting werd op 29 december na harde strijd door Ageng ontruimd en op zijn bevel door de eigen troepen opgeblazen, waarna hij zich met een deel van zijn aanhang terugtrok in het zuidelijke bergland. Van daaruit zette hij de strijd nog bijna een jaar voort; na zijn overgave later in 1683 werd de oude sultan uiteindelijk naar Batavia overgebracht, waar hij tot zijn dood in 1692 gedwongen in het Kasteel verbleef.

Tirtayasa (Tirtajasa). The neutral title borrowed from the inventory of P.A. Leupe (1867) gives no further clue, but this fine bird's eye map in fact shows a crucial episode in the 1682-1684 war between the VOC and Bantam: the landing of the Company's troops under the command of General François Tack and the Ambonese Captain Jonker near Tanara in the east of Bantam on 26 October 1682, in preparation for the decisive attack on Sultan Ageng's stronghold Tirtayasa. The inset map shows a ground plan of this strongly fortified palace situated about fifteen kilometres to the north-east of present-day Serang, which is said to have been designed by the Dutch advisor to the Sultan, Hendrick Lucasz Cardeel, who had converted to Islam. Years before the outbreak of the war, Ageng had chosen it as royal residence in preference to the palace in the city of Bantam and consequently he is often referred to by the compound name Ageng Tirtayasa. On 29 December, after a fierce resistance offered by Ageng, the fort was evacuated and blown up by his own troops on his orders, after which he and part of his retinue withdrew into the southern mountainous terrain. From there, he continued to pursue the struggle for almost a year; when he surrendered later in 1683, the former Sultan was finally taken to Batavia, where he remained under duress in the Castle until his death in 1692.

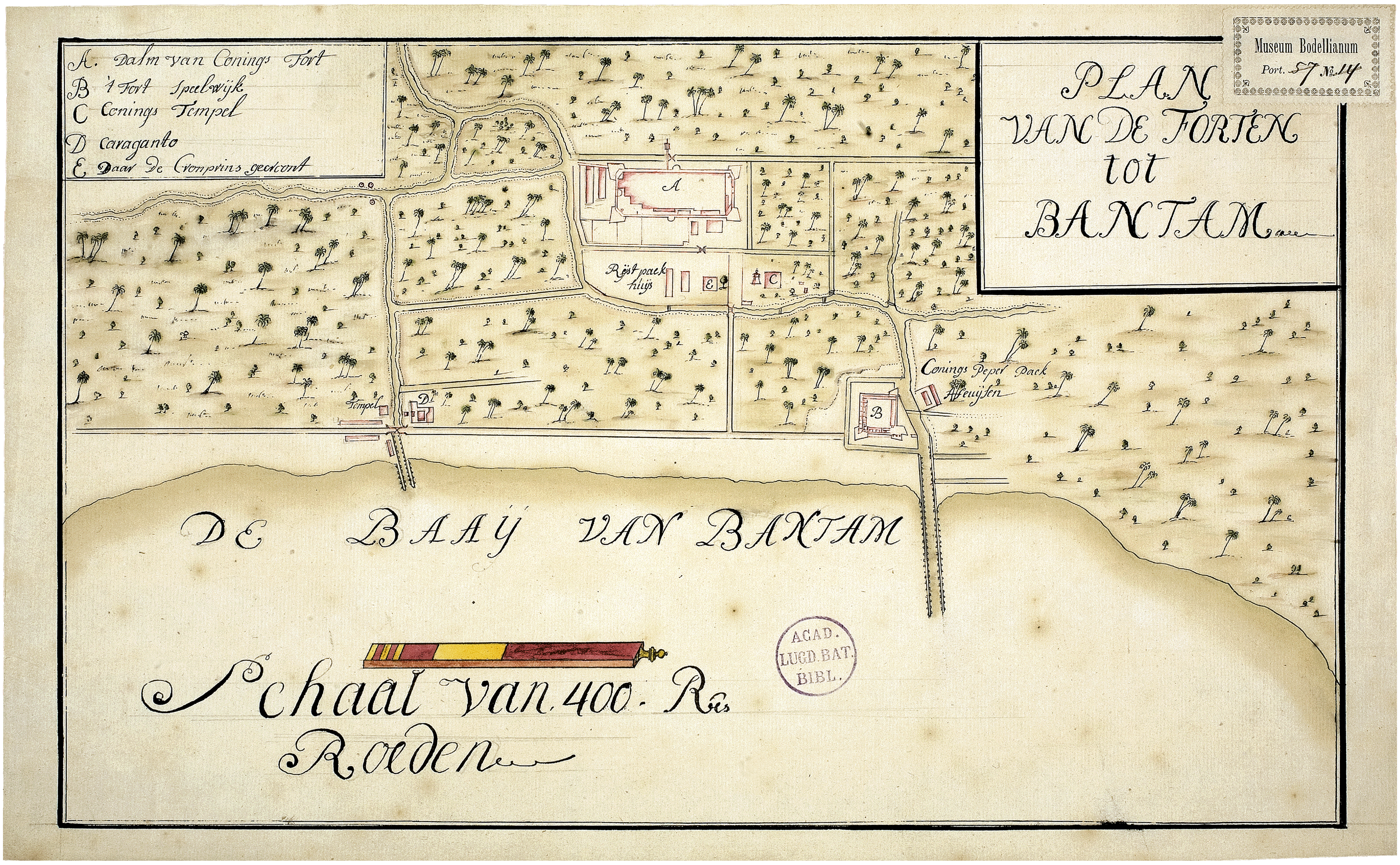
A. Dalm van Conings Fort
B 't Fort Speelwijk
C Conings Tempel
D Caraganto
E Daar de Cronprins gewoont
PLAN VAN DE FORTEN tot BANTAM
Museum Bodellianum
Port. 57 N.14
Rijst pack huijs
Tempel
Conings Peper pack Huijsen
DE BAAY VAN BANTAM
Schaal van 400 Roeden

boven / above:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 002-11-003.

[Pieter Gijsbert Noodt, ca. 1722] :
[Pieter Gijsbert Noodt, c. 1722] :

Plan / van de Forten / tot / Bantam.

Plan / of the Forts / at / Bantam.

Schaalstok van 400 R. Roeden = [ca. 1 : 19.300].
Scale-bar of *400 R. Roeden* = [approximately 1 : 19,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 25 x 41 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 25 x 41 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de letters A t/m E :
Explanations: [upper left] a key to the letters A to E :

A. Dalm van Conings Fort.
B. 'T Fort Speelwijk.
C. Conings Tempel.
D. Caraganto
E. Daar de Cronprins gewoont.

Zie ook de uitleg bij de aanverwante plattegrond van Batavia op blad 107.

See also the explanation with the related town plan of Batavia on sheet 107.

onder / below:

Arsip Nasional Republik Indonesia, E 115.

[Anoniem, 1790] :
[Anonymous, 1790] :

Het Fort Speelwijk.

Fort Speelwijk.

Schaalstok van 10 Roeden Rhynlands = [ca. 1 : 1: 440].
Scale-bar of *10 Roeden Rhynlands* = [approximately 1 : 440].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 43 x 54 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 43 x 54 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [linksboven] een aantekening in potlood betreffende de herkomst :
Explanations: [upper left] a note in pencil indicating the provenance :

Overgenomen uit de Bijlagen der Resol[utie] van 2 Nov. 1790. 2 Juni 1909. F. de Haan.

[linksmidden] een legenda bij de letters A t/m D, aa t/m e :
[centre left] a key to the letters A to D, aa to e :

A. Rivier Punt.
B. Nieuw Punt.
C. Zee Punt.
D. Klokke Punt.
a.a. De Steene Kaai aan de Rivier.
b.c. De wegspoeling aan de Zelve.
d.d. De borstweerch aan de Zee Punt die Zeer bouwvallig is.
e. De Ingang van het Fort.

Fort Speelwijk. Zoals de legenda al suggereert, had de genoemde resolutie betrekking op de slechte staat waarin Speelwijk zich eind 1790 bevond en op de te nemen maatregelen tot herstel.

Fort Speelwijk. As the legend suggests, the Resolution mentioned concerned the dilapidated state of Fort *Speelwijk* at the end of 1790 and the repair measures to be decided about.

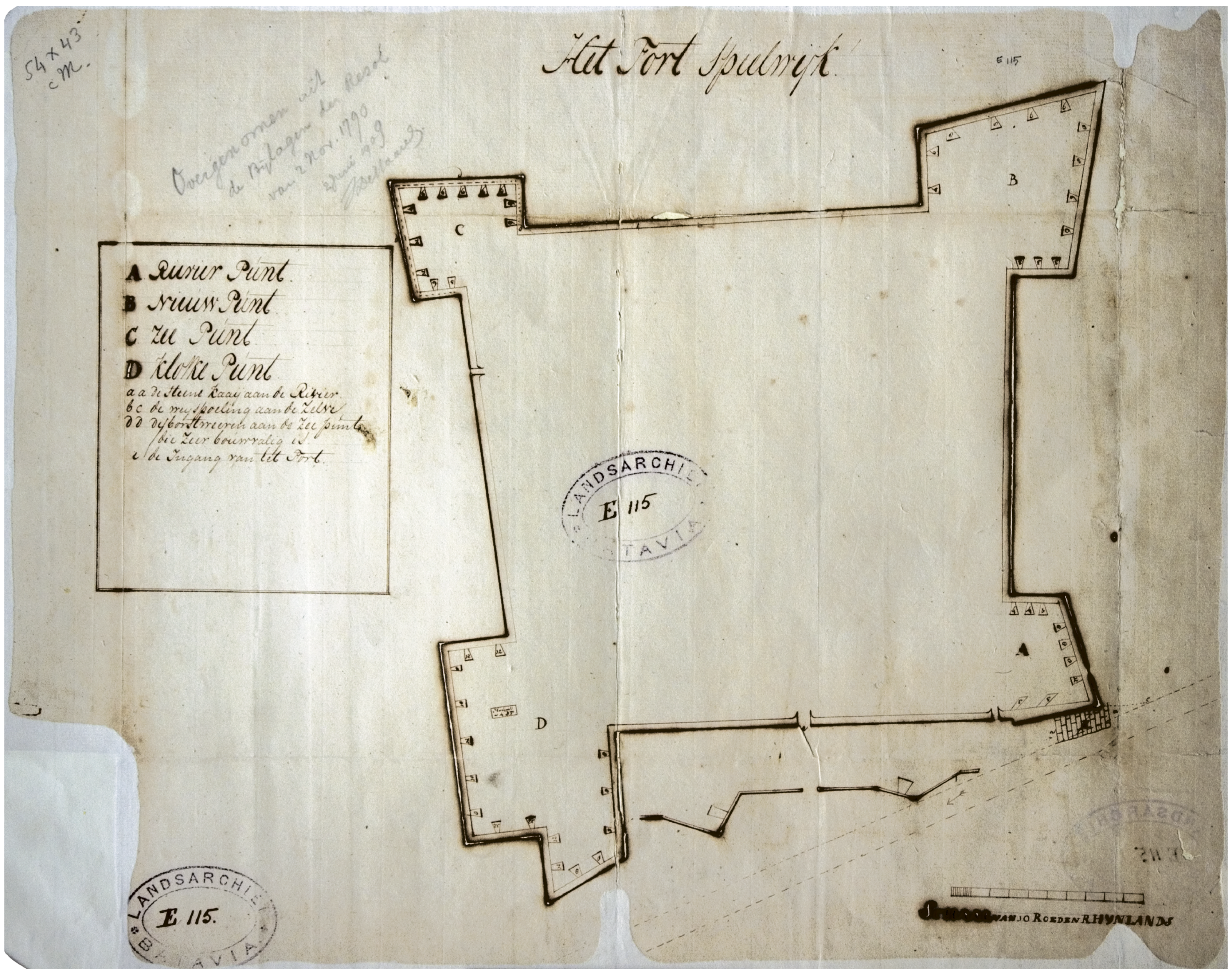
Het Fort Speelwijk
E 115
54 x 43 cM.
A Rivier Punt
B Nieuw Punt
C Zee Punt
D Klokke Punt
a a De Steene Kaai aan de Rivier
b c De wegspoeling aan de Zelve
d d De borstweering aan de Zee Punt die Zeer bouwvallig is
e De Ingang van het Fort
A
B
C
D
Schaal van 10 Roeden Rhynlands

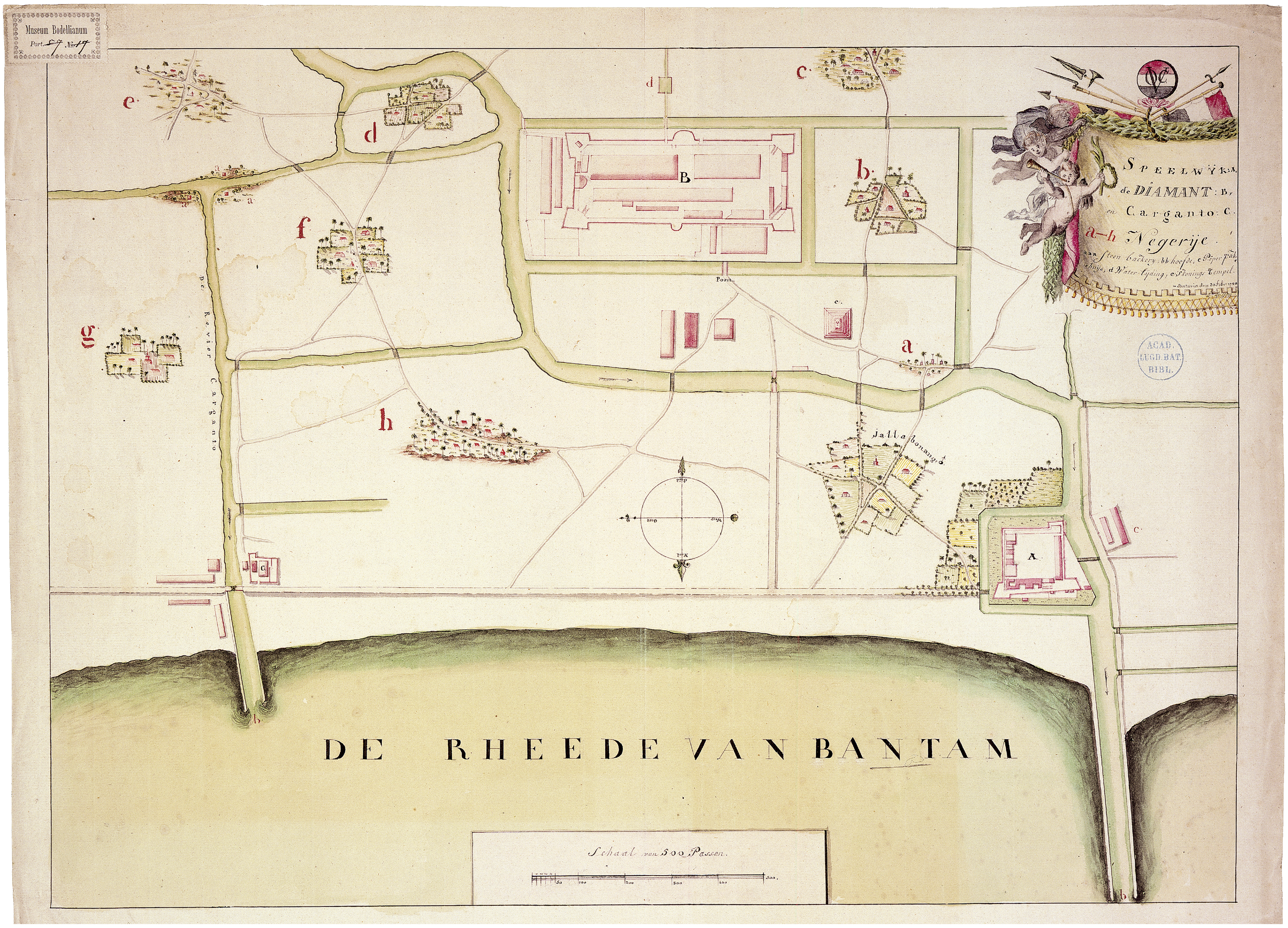

boven / above:

Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Bodel Nijenhuis 002-09-009.

L: Lusson, Batavia den 20 febr: 1780 :
L: Lusson, Batavia the 20th of February 1780 :

[Plattegrond van de stad Bantam met de forten].

[Plan of the city of Bantam and its forts].

Schaalstok van 500 Passen = [ca. 1 : 8.000].
Scale-bar of *500 Passen* = [approximately 1 : 8,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 46,5 x 60 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 46.5 x 60 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m C, a-h [rood], a t/m e :
Explanations: [upper right] a key to the letters A to C, a-h [red], a to e :

A. Speelwijk.
B. De Diamant.
C. Carganto.
a-h. [rood/red] Negerije.
aaa. Steen backery.
bb. Hoofde.
c. Piper pakhuijs.
d. Water lijding.
e. 'S Konings Tempel.

De landmeter en kaartenmaker Laurent Lusson was in de jaren zeventig en tachtig van de achttiende eeuw voor de Compagnie werkzaam in Batavia. Van hem is ook bekend dat hij enige tijd een leerling c.q. medewerker van Johannes Rach was. Op Lussons plattegrond is Fort Speelwijk nog te zien met zijn oorspronkelijke grondplan; kort na 1780 werd aan de zuidoosthoek een groot bastion toegevoegd, dat op de plattegrond van 1790 op blad 90 onder is aangegeven als de Nieuwe Punt. De post Caraganto (hier aangegeven als Carganto) diende voor de controle door de Compagnie op het verkeer via de oostelijke monding van de rivier van Bantam. Het fort aangeduid als de Diamant was het versterkte sultanspaleis.

The surveyor and map-maker Laurent Lusson was employed by the Company in Batavia in the 1770s and 1780s. It is also known that he was a pupil and assistant of Johannes Rach for some time. Lusson's town plan of Bantam shows Fort *Speelwijk* still according to its original design; shortly after 1780, a large bastion was added to the south-east corner, which is referred to on the 1790 town plan on sheet 90 as the *Nieuwe Punt* (New Bastion). The Company post *Caraganto* (indicated here as Carganto) was meant to control the shipping on the eastern mouth of the Bantam River. The fort indicated as the *Diamant* (Diamond) was in fact the Sultan's fortified palace.

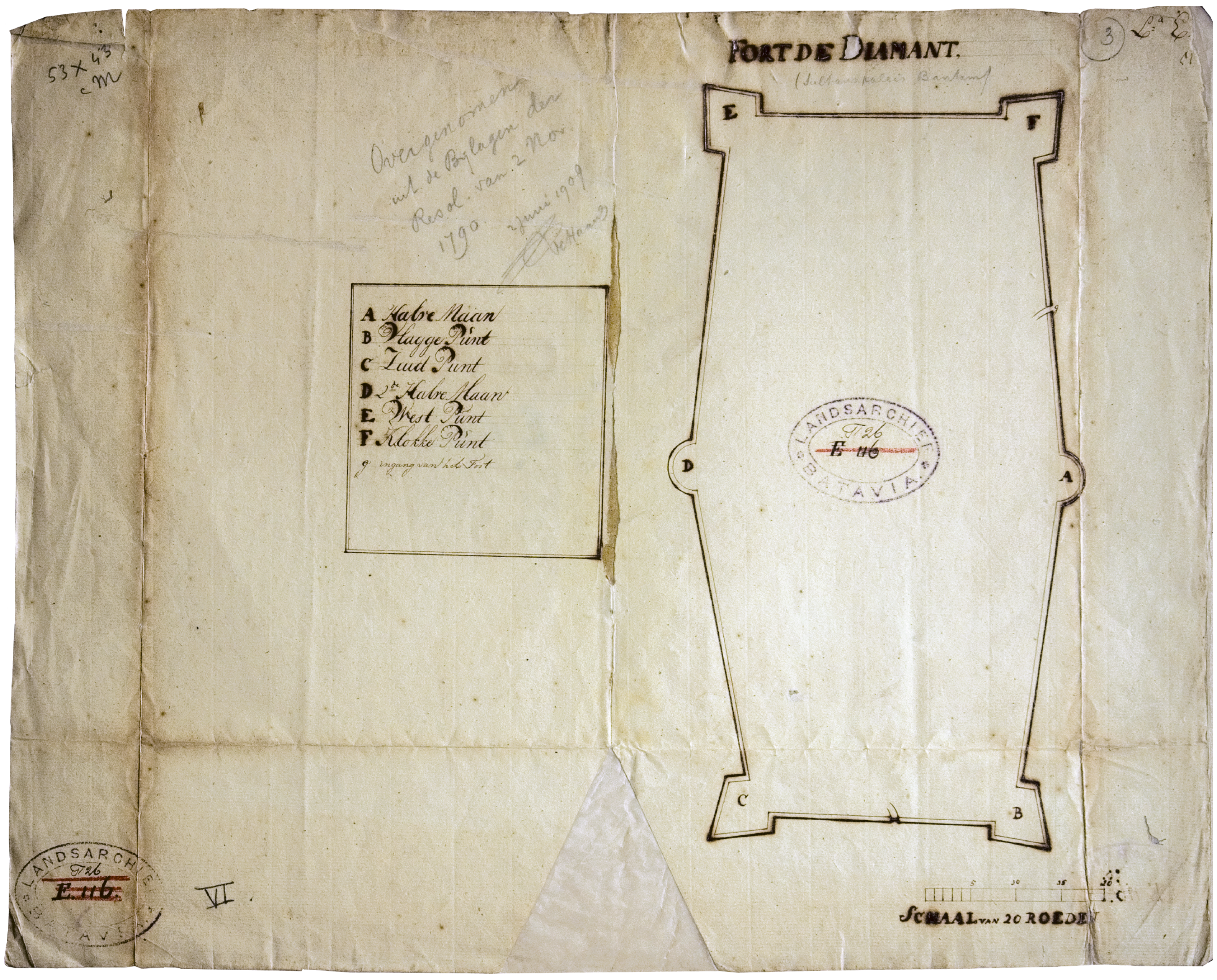

onder / below:

Arsip Nasional Republik Indonesia, E 116.

[Anoniem, 1790] :
[Anonymous, 1790] :

Fort de Diamant.

Fort Diamant.

Schaalstok van 20 Roeden = [ca. 1 : 970].
Scale-bar of *20 Roeden* = [approximately 1 : 970].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 43 x 53 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 43 x 53 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [linksboven] een aantekening in potlood betreffende de herkomst :
Explanations: [upper left] a note in pencil indicating the provenance :

Overgenomen uit de Bijlagen der Resol. van 2 Nov. 1790. 2 Juni 1909. F. de Haan.

[linksmidden] een legenda bij de letters A t/m F, g :
[centre left] a key to the letters A to F, g :

A. Halve Maan.
B. Vlagge Punt.
C. Zuid Punt.
D. Klokke Punt.
E. 2de Halve Maan.
F. Klokke Punt.
g. Ingang van het Fort.

Fort Diamant. Deze plattegrond behoorde eveneens bij de resolutie van 2 november 1790 over de toestand van de forten in het Bantamse. De Diamant was in feite de omwalling uit ca. 1680 van het oude sultanspaleis in de stad, de Kraton Soeroesoeang (Keraton Surosowan, ook ontworpen door sultan Agengs Nederlandse adviseur Hendrick Lucasz Cardeel), en had in de late achttiende eeuw een bezetting van compagniestroepen.

Fort Diamant. This plan was also attached to the Resolution of 2 November 1790 pertaining to the condition of the forts in Bantam. The *Diamant* was in fact the fortification of the Sultan's palace in the city, the Keraton Surosowan (also designed by Sultan Ageng's Dutch advisor Hendrick Lucasz Cardeel), which dated from c. 1680. In the late eighteenth century it was occupied by a detachment of Company troops.

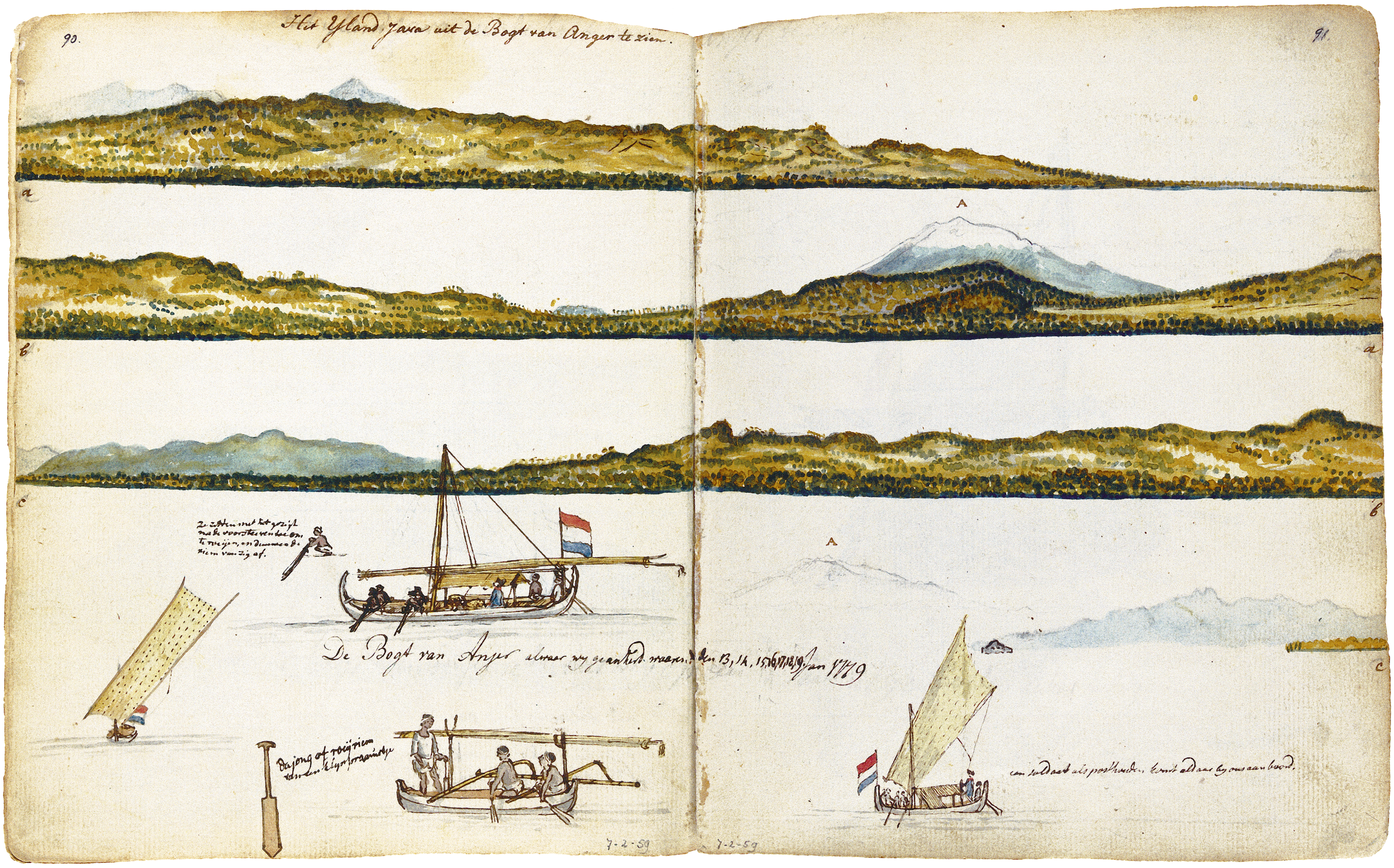
Het Yland Java uit de Bogt van Anger te zien.
90.
91.
a
b
c
A
De Bogt van Anjer alwaar wy geankerd waaren den 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 Jan 1779
7-2-59
7-2-59

boven / above:

Rijksmuseum Amsterdam, NG-1985-7-2-59.

[Jan Brandes], 1779 :

Het IJland Java uit de Bogt van Anjer te zien. De Bogt van Anjer alwaar wij geankerd waaren 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 Jan. 1779.

The Island of Java as seen from the Bay of Anjer. The Bay of Anjer where we were anchored 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 January 1779.

Pentekening op papier, gekleurd, 31 x 39 cm.
Pen drawing on paper, coloured, 31 x 39 cm.

Anjer (Anyer). De lutherse predikant Jan Brandes (1743-1808) was tussen 1779 en 1785 aangesteld in Batavia. Brandes was een verwoed amateur-tekenaar, die uit deze periode mede in dagboekvorm een groot aantal pentekeningen en aquarellen heeft nagelaten met voorstellingen van scènes uit het huiselijke en openbare leven in Batavia, straat- en stadsgezichten, reisindrukken, etc. Daarnaast kopieerde hij ook wel werk van anderen, in het bijzonder van Johannes Rach. De hier gereproduceerde tekening met onder meer drie kustaanzichten is gemaakt in januari 1779 tijdens een oponthoud op de uitreis in de baai van Anjer in Straat Soenda; de letter A geeft de Peperberg of Goenoeng (Gunung) Karang aan, met bijna 1800 meter de hoogste top in het westelijke deel van het gewest Bantam. Van Brandes zijn hierna ook een stadsplattegrond en enkele topografische tekeningen van Batavia opgenomen (bladen 109, 242, 258, 263).

Anyer (Anjer). The Lutheran pastor Jan Brandes (1743-1808) was appointed to minister in Batavia between 1779 and 1785. Brandes was an inveterate amateur artist and from this period he left a large number of pen drawings and water-colours, some in the form of a diary, depicting scenes of domestic and public life in Batavia, street scenes and views of the city, travel impressions and the like. In addition he also copied the work of others, especially that of Johannes Rach. The drawing reproduced here, showing among other things three views of the coast, was made in January 1779, in Anyer Bay in the Sunda Strait during a pause on his outward-bound voyage; the letter A indicates the *Peperberg* or Gunung Karang, which with its almost 1800 metre summit is the highest peak in the western part of the district of Bantam. Some more drawings by Brandes, e.g. a town plan and a few topographical views, have been included in the chapter on Batavia (sheets 109, 242, 258, 263).

onder / below:

Nationaal Archief, 4.MIKO 62.

K.F.B., [1805-1810] :

[1] De Sutphen Eilanden. [2] Het Noorder Eiland en de Wilsons Baai. [3] De Meeuwen Baai.

[1] The Zutphen Islands. [2] The Noorder Island and Wilson's Bay. [3] The Meeuwen Bay.

Schaalstokken van 1 Duitsche Mijl ; 1 D. Mijl ; 1 Duitsche Mijl = [ca. 1 : 109.000 ; 1 : 100.000 ; 1: 79.000].
Scale-bars of *1 Duitsche Mijl* ; *1 D. Mijl* ; *1 Duitsche Mijl* = [approximately 1 : 109,000 ; 1 : 100,000 ; 1: 79,000].

3 kaarten + 2 profielen : ms op papier, gekleurd, 35,5 x 47 cm.
3 maps + 2 profiles : ms on paper, coloured, 35.5 x 47 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [onder] een beschrijving van 2 profielen :
Explanations: [below] a decription of 2 profiles :

Gezigt van Java's West-punt als men dezelve Oost op $2^1/_4$ Mijl afstand heeft.
Gezigt van het eiland Dwars in de Weg en de Nicolaas-Punt als men de Straat Sunda zuidwaarts binnen zeilt.

Meeuwenbaai (Teluk Peucang). Deze drie detailkaarten met betrekking tot Straat Soenda uit het archief van Jan Theunis Busscher (maar gesigneerd K.F.B.) komen goeddeels overeen met de inzetkaartjes bij Busschers kaart op blad 42. De onderste kaart en het eerste profiel tonen Java's Eerste Punt (Oedjoeng Koelon) met de Meeuwenbaai en het Meeuweneiland (nu Pulau Peucang), waar onder gouverneur-generaal Daendels in 1808 een marinehaven geprojecteerd werd. De werkzaamheden daarvoor zijn echter nooit verder gekomen dan de eerste voorbereidingen.

Teluk Peucang (Meeuwen Bay). These three detailed charts relating to the Sunda Strait from Jan Theunis Busscher's private collection (although signed K.F.B.) largely coincide with the inset maps on his chart reprodiced on sheet 42. The chart below and the first profile show Java's First Point (Ujung Kulon) with Meeuwen Bay and Meeuwen Island (now Teluk Peucang, Pulau Peucang), where in 1808 under Governor-General Daendels a naval base was planned. The project was however never carried beyond its preparatory stages.

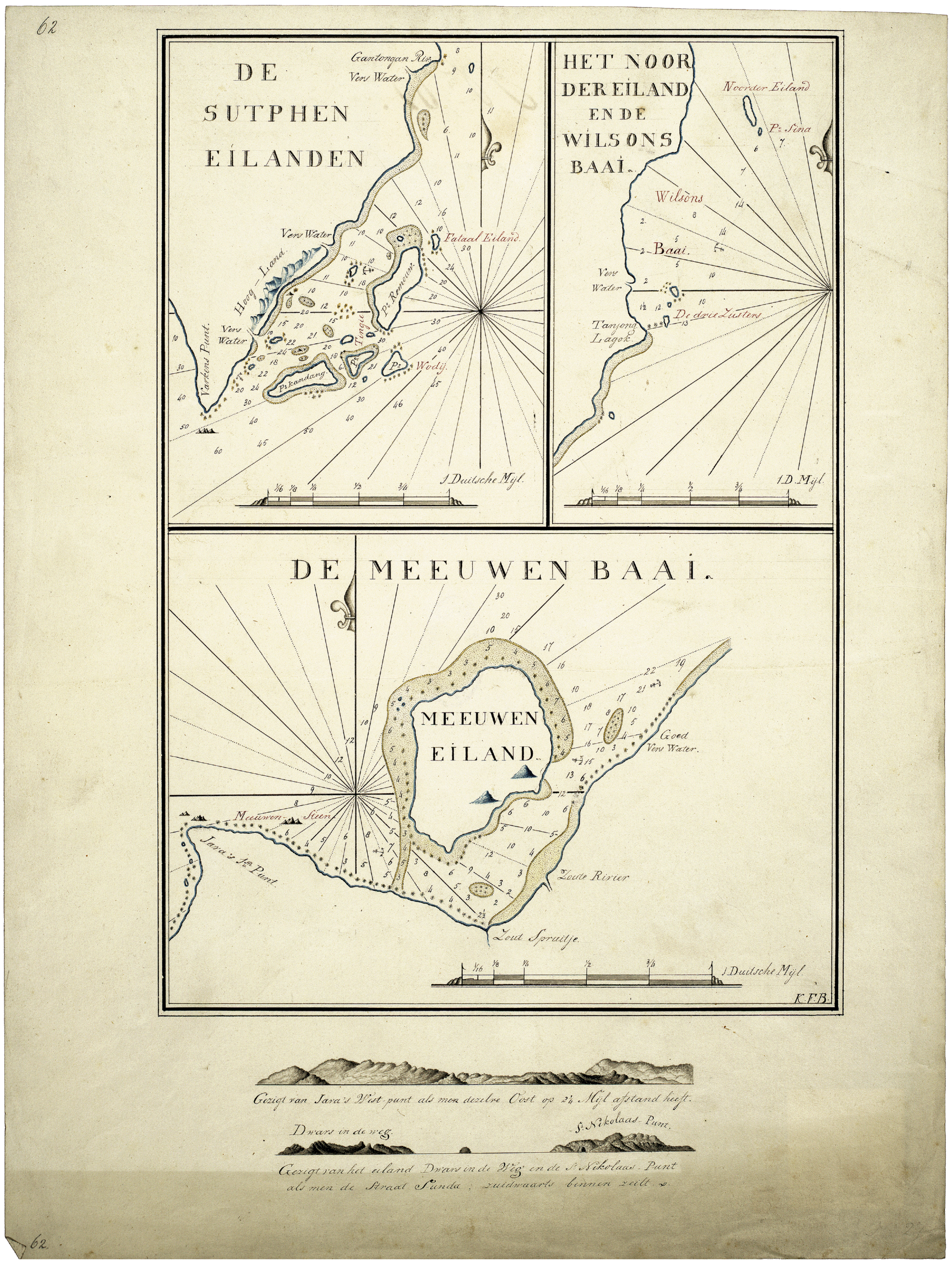
62.
DE SUTPHEN EILANDEN
Gantongan Riv.
Vers Water
Hoog-Land
Varkens Punt.
Fataal Eiland.
Pᵒ Remouw.
Tingie
Pᵒ kandang.
Wodij.
1 Duitsche Mijl.
HET NOORDER EILAND EN DE WILSONS BAAI.
Noorder Eiland
Pᵒ Sina
Wilsons Baai.
Tanjong Lagok
De drie Zusters
1 D. Mijl.
DE MEEUWEN BAAI.
MEEUWEN EILAND.
Meeuwen-Steen
Java's 1ste Punt.
Goed Vers Water.
Zoute Rivier
Zout Spruitje.
1 Duitsche Mijl.
K.F.B.
Gezigt van Java's West-punt als men dezelve Oost op 2¼ Mijl afstand heeft.
Dwars in de weg.
St. Nikolaas-Punt.
Gezigt van het eiland Dwars in de Weg en de St. Nikolaas-Punt als men de Straat Sunda ; zuidwaarts binnen zeilt.
62.